നിരാകരണപത്രം

(Disclaimer)

പ്രാദേശികഭാഷയിൽ വിവർത്തനം ചെയ്ത വിധിന്യായം നിർമ്മിത ബുദ്ധ്യാധിഷ്ഠിത വിവർത്തന ഉപകരണത്തിന്റെ സഹായത്തോടെ കേരള ഹൈക്കോടതിയിലെ ഐ.റ്റി. ഡയറക്ടറേറ്റ് സാധൂകരിച്ചിട്ടുള്ളതാണ്. എന്നിരുന്നാലും, ഇതിന്റെ ഉള്ളടക്കത്തിൽ ആശയപരമായോ സാംഗത്യപരമായോ വ്യാകരണപരമായോ ആഖ്യാനപരമായോ തെറ്റുകൾ കടന്നു കൂടാൻ സാധ്യതയുള്ളതാണ്. ഈ തർജ്ജമ കേവലം വ്യവഹാരകക്ഷികളുടെയും പൊതുജനങ്ങളുടെയും പൊതുവായ അറിവിലേക്ക് ഉപയോഗപ്പെടുത്തുവാൻ വേണ്ടി മാത്രം ഉദ്ദേശിച്ചിട്ടുള്ളതുമാണ്. ഔദ്യോഗികവും പ്രായോഗികവുമായ എല്ലാ ആവശ്യങ്ങൾക്കും വിധി നിർവഹണ നടപ്പാക്കലുകൾക്കും പ്രസ്തുത വിധിന്യായത്തിന്റെ ഇംഗ്ലീഷ് പതിപ്പ് ആധികാരികവും അന്തിമവും ആയിരിക്കും.

ദിലീപ് ഹരിരാമണി

v.

ബാങ്ക് ഓഫ് ബറോഡ

(2022 ലെ ക്രിമിനൽ അപ്പീൽ നമ്പർ 767)

മെയ് 09, 2022

[ജസ്റ്റിസ് അജയ് റസ്തോഗി, ജസ്റ്റിസ് സഞ്ജീവ് ഖന്ന]

നെഗോഷ്യബിൾ ഇൻസ്ട്രുമെന്റ്സ് ആക്ട്, 1881: വകുപ്പ് 138 നോടൊപ്പം ചേർത്ത് വായിക്കുന്ന വകുപ്പ് 141 - ചെക്ക് സ്വീകരിക്കാതിരിക്കൽ - പങ്കാളിയുടെ ബദൽ ബാധ്യത - വസ്തുതകളുടെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ, വായ്പ ഭാഗികമായി അടയ്ക്കുന്നതിനായി പങ്കാളിത്ത സ്ഥാപനത്തിന്റെ അധികൃത ഒപ്പുക്കാരൻ ബാങ്കിന് നൽകിയ ചെക്ക് - ഫണ്ട് അപര്യാപ്തമായതിനാൽ ചെക്ക് സ്വീകരിച്ചില്ല - സ്ഥാപനത്തിന്റെ പങ്കാളിയായതിനാൽ അപ്പീൽവാദിക്കും മറ്റൊരാൾക്കും എതിരെ വകുപ്പ് 138 നോടൊപ്പം വകുപ്പ് 141 ചേർത്ത് വായിക്കുന്ന പ്രകാരമുള്ള പരാതി - സ്ഥാപനത്തെ കുറ്റാരോപിതനായി കണക്കാക്കിയില്ല - വിചാരണ കോടതിയുടെയും ഹൈക്കോടതിയുടെയും കുറ്റസ്ഥാപനം- അപ്പീലിൽ, തീരുമാനം: അവരെ ബാധ്യസ്ഥരാക്കുന്നതിനും ബദൽ ബാധ്യത ചുമത്തി കുറ്റം സ്ഥാപിക്കുന്നതിനും കമ്പനിയോ സ്ഥാപനമോ പ്രധാന പ്രതിയായി കുറ്റകൃത്യം ചെയ്യണമെന്ന് മുൻകൂട്ടി നിശ്ചയിക്കുകയും ആവശ്യപ്പെടുകയും ചെയ്യുന്ന ഫിക്ഷൻ പരിഗണിച്ച് വകുപ്പ് 141 ബദൽ ബാധ്യത ചുമത്തുന്നു - അപ്പീൽവാദി വ്യക്തിപരമായ നിലയിലോ പങ്കാളി എന്ന നിലയിലോ സ്വീകരിക്കപ്പെടാത്ത ഒരു ചെക്കും നൽകിയിട്ടില്ല - സ്ഥാപനത്തിന്റെ ഇടപാടുകൾ കൈകാര്യം ചെയ്യുന്നതിനുള്ള ചുമതലക്കാരനും ഉത്തരവാദിയും അപ്പീൽവാദിയാണെന്ന് തെളിയിക്കുന്നതിനും സ്ഥാപിക്കുന്നതിനും പ്രോസിക്യൂഷന്റെ നേതൃത്വത്തിൽ ഒരു തെളിവും ഇല്ലാത്ത സാഹചര്യത്തിൽ, അപ്പീൽവാദിയുടെ കുറ്റസ്ഥാപനം റദ്ദാക്കണം - വായ്പ എടുത്ത സ്ഥാപനത്തിന്റെ പങ്കാളിയായതുകൊണ്ടോ അത്തരമൊരു വായ്പയ്ക്ക് അദ്ദേഹം ജാമ്യക്കാരനായി നിന്നതുകൊണ്ടോ മാത്രം അപ്പീൽവാദിക്കുമേൽ കുറ്റം സ്ഥാപിക്കാൻ കഴിയില്ല - അങ്ങനെ, വകുപ്പ് 138 നോടൊപ്പം വകുപ്പ് 141 ചേർത്ത് വായിക്കുന്ന പ്രകാരമുള്ള അപ്പീൽവാദിയിന്മേലുള്ള കുറ്റസ്ഥാപനം റദ്ദാക്കുന്നു.

അപ്പീൽ അനുവദിച്ചുകൊണ്ട്, കോടതി

വിധിച്ചു: 1.1 1881 ലെ നെഗോഷ്യബിൾ ഇൻസ്ട്രുമെന്റ്സ് ആക്ടിന്റെ വകുപ്പ് 141 ലെ ഉപവകുപ്പ് (1) പ്രകാരം, ഒരു കമ്പനി ഒരു കുറ്റകൃത്യം ചെയ്യുമ്പോൾ, കുറ്റകൃത്യം നടന്ന സമയത്ത് കമ്പനിയുടെ ചുമതല വഹിച്ചിരുന്നതും വ്യാപാര നടത്തിപ്പിന് ഉത്തരവാദിത്തം വഹിക്കുന്നതുമായ ഓരോ വ്യക്തിയും, അതുപോലെ തന്നെ കമ്പനിയും കുറ്റകൃത്യത്തിന് കുറ്റക്കാരായി കണക്കാക്കപ്പെടും. 'ഓരോ വ്യക്തിയും' എന്ന പ്രയോഗം ഒരു ഡയറക്ടർ, പങ്കാളി അല്ലെങ്കിൽ മറ്റ് ഉദ്യോഗസ്ഥർമാർ അല്ലെങ്കിൽ വ്യക്തികളെ ഉൾപ്പെടുത്താൻ പര്യാപ്തവും വിശാലവുമാണ്. അതേസമയം, എൻഐ നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 141 പ്രകാരം "കമ്പനിയുടെ ചുമതലയുള്ളവനും അതിന്റെ വ്യാപാര നടത്തിപ്പിന് ഉത്തരവാദിത്തമുള്ള വ്യക്തി" ആകുന്നതിനുള്ള അവശ്യോപാധികൾ നിറവേറ്റാത്ത ഒരു വ്യക്തി പരോക്ഷമായി ബാധ്യസ്ഥനല്ലെന്ന് അനുമാനിക്കപ്പെടുന്നു. കുറ്റം ചുമത്തപ്പെട്ട വ്യക്തി കമ്പനിയുടെ വ്യാപാരത്തിന്റെ ചുമതലക്കാരനും അതിന് ഉത്തരവാദിയുമാണെന്ന് തെളിയിക്കേണ്ട ബാധ്യത പ്രോസിക്യൂഷനിലാണ്. ആക്ഷേപ സ്വഭാവമുള്ള ക്ലിപ്തനിബന്ധന അനുസരിച്ച്, ഉപവകുപ്പ് (1) പ്രകാരം ഉത്തരവാദിത്തപ്പെട്ട ഒരു വ്യക്തിയുടെ അറിവില്ലാതെയാണ് കുറ്റകൃത്യം ചെയ്തതെന്ന് തെളിയിക്കുകയോ അല്ലെങ്കിൽ അത്തരമൊരു കുറ്റകൃത്യം ചെയ്യുന്നത് തടയാൻ താൻ എല്ലാ ജാഗ്രതയും പ്രയോഗിച്ചിട്ടുണ്ടെന്ന് തെളിയിക്കുകയോ ചെയ്താൽ ശിക്ഷിക്കപ്പെടില്ലെന്ന് വ്യവസ്ഥ ചെയ്യുന്നു. ആവശ്യോപാധികൾ തൃപ്തിപ്പെടുത്തുന്നതിനും ക്ലിപ്തനിബന്ധനയിൽ നിന്ന് പ്രയോജനം നേടുന്നതിനുമുള്ള ഭാരം കുറ്റാരോപിതന്റെതാണ്. എന്നിരുന്നാലും, എൻ ഐ ആക്ടിലെ വകുപ്പ് 141 ലെ ഉപവകുപ്പ് (1) ലെ ആവശ്യോപാധികൾ ആദ്യം സ്ഥാപിക്കുന്നതിനുള്ള പ്രാരംഭ ഉത്തരവാദിത്തവും പ്രോസിക്യൂഷന്റെ ഭാരവും ഇത് ഇല്ലാതാക്കുകയോ ഒഴിവാക്കുകയോ ചെയ്യുന്നില്ല. എൻ ഐ ആക്ടിലെ വകുപ്പ് 141 ലെ ഉപവകുപ്പ് (1) പ്രകാരം മറ്റുവിധത്തിൽ ബദൽ ബാധ്യതയുള്ള ഒരു വ്യക്തിക്ക് ഈ ക്ലിപ്ത നിബന്ധന സംരക്ഷണം നൽകുന്നു. [ഖണ്ഡിക 7][624-B-F]

1.2 എൻ ഐ ആക്ടിലെ വകുപ്പ് 141 ലെ ഉപവകുപ്പ് (2) പ്രകാരം, ഉപവകുപ്പ് (1) ൽ എന്തുതന്നെ വ്യവസ്ഥ ചെയ്തിട്ടുണ്ടെങ്കിലും, ഒരു കമ്പനി ആക്ടിന് കീഴിൽ എന്തെങ്കിലും കുറ്റകൃത്യം ചെയ്തിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ, അത്തരമൊരു കുറ്റകൃത്യം കമ്പനിയുടെ ഏതെങ്കിലും ഡയറക്ടർ, മാനേജർ, സെക്രട്ടറി അല്ലെങ്കിൽ മറ്റ് ഉദ്യോഗസ്ഥരുടെ സമ്മതത്തോടെയോ ഒത്താശയോടെയോ ചെയ്തിട്ടുണ്ടെന്നോ അല്ലെങ്കിൽ അവരുടെ കൃത്യവിലോപം മൂലം ആണെന്നോ തെളിയിക്കപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ, അത്തരം ഡയറക്ടർ, മാനേജർ, സെക്രട്ടറി അല്ലെങ്കിൽ കമ്പനിയുടെ മറ്റ് ഉദ്യോഗസ്ഥർ എന്നിവർ ആ കുറ്റകൃത്യത്തിൽ

കുറ്റക്കാരാണെന്ന് കണക്കാക്കുകയും അതനുസരിച്ച് നടപടിയെടുക്കാനും ശിക്ഷിക്കപ്പെടാനും ബാധ്യസ്ഥരായിരിക്കുകയും ചെയ്യും. ചോദ്യം ചെയ്യപ്പെടുന്ന കുറ്റകൃത്യം കമ്പനിയുടെ ഒരു ഉദ്യോഗസ്ഥൻ ഉൾപ്പെടെ, അവരുടെ ഡയറക്ടർ, മാനേജർ, സെക്രട്ടറി അല്ലെങ്കിൽ മറ്റേതെങ്കിലും ഉദ്യോഗസ്ഥൻ എന്നിവരുടെ സമ്മതത്തോടെയോ ഒത്താശയോടെയോ ചെയ്തതോ അല്ലെങ്കിൽ അവരുടെ കൃത്യവിലോപം മൂലമോ അല്ലാത്ത പക്ഷം അവരുടെ പദവിയുടെയോ സ്ഥാനത്തിന്റെയോ പേരിൽ മാത്രം കുറ്റം ചുമത്താനും ശിക്ഷിക്കാനും കഴിയുമെന്ന് എൻ ഐ ആക്ടിലെ വകുപ്പ് 141 ലെ ഉപവകുപ്പ് (2) വ്യവസ്ഥ ചെയ്യുന്നില്ല. എൻ ഐ ആക്ടിലെ വകുപ്പ് 141 ലെ ഉപവകുപ്പ് (2) പ്രകാരമുള്ള ഉത്തരവാദിത്തം പ്രോസിക്യൂട്ട് ചെയ്യപ്പെട്ട വ്യക്തിയിലല്ല, മറിച്ച് പ്രോസിക്യൂഷനിലാണ്. [ഖണ്ഡിക 8][624-F-H; 625-A-B]

1.3 അപ്പീൽവാദി വ്യക്തിപരമായ നിലയിലോ പങ്കാളി എന്ന നിലയിലോ സ്വീകരിക്കപ്പെടാത്ത മൂന്ന് ചെക്കുകളിൽ ഒന്നും നൽകിയിട്ടില്ലെന്ന് എതിർകക്ഷി ബാങ്ക് സമ്മതിച്ചിട്ടുണ്ട്. കമ്പനിയുടെ ഇടപാടുകൾ കൈകാര്യം ചെയ്യുന്നതിനുള്ള ചുമതലയും ഉത്തരവാദിത്തവും അപ്പീൽ വാദിയുടെതാണെന്ന് തെളിയിക്കുന്നതിനും സ്ഥാപിക്കുന്നതിനും പ്രോസിക്യൂഷൻ ഒരു തെളിവും നല്കിയിട്ടില്ലെങ്കിൽ, അപ്പീൽവാദിയുടെ കുറ്റസ്ഥാപനം റദ്ദാക്കേണ്ടതുണ്ട്. വായ്പ എടുത്ത സ്ഥാപനത്തിന്റെ പങ്കാളിയായതുകൊണ്ടോ അത്തരമൊരു വായ്പയ്ക്ക് അദ്ദേഹം ജാമ്യക്കാരനായി നിന്നതുകൊണ്ടോ മാത്രം അപ്പീൽവാദിയുടെ കുറ്റം സ്ഥാപിക്കാൻ കഴിയില്ല. 1932 ലെ പങ്കാളിത്ത നിയമം (Partnership Act) സിവിൽ ബാധ്യത സൃഷ്ടിക്കുന്നു. കൂടാതെ, 1872 ലെ കരാർ നിയമപ്രകാരം (contract law) ജാമ്യക്കാരന്റെ ബാധ്യത ഒരു സിവിൽ ബാധ്യതയാണ്. അപ്പീൽവാദിക്ക് സിവിൽ ബാധ്യതക്ക് പുറമെ 1993 ലെ റിക്കവറി ഓഫ് ഡെറ്റ്സ് ഡ്യൂ ടു ബാങ്ക്സ് ആൻഡ് ഫിനാൻഷ്യൽ ഇന്സ്റ്റിട്യൂഷൻസ് ആക്ട് പ്രകാരവും 2002 ലെ റീകൺസ്ട്രക്ഷൻ ഓഫ് ഫിനാൻഷ്യൽ അസ്സെറ്റ്സ് ആൻഡ് എൻഫോഴ്സ്മെന്റ് ഓഫ് സെക്യൂരിറ്റി ഇന്ടെസ്റ് ആക്ട് പ്രകാരവും ബാധ്യതയുണ്ട്. എന്നിരുന്നാലും, സിവിൽ ബാധ്യത കാരണം എൻ ഐ ആക്ടിലെ വകുപ്പ് 141 പ്രകാരം ക്രിമിനൽ നിയമത്തിലെ ബദൽ ബാധ്യത ചുമത്താൻ കഴിയില്ല. കമ്പനിയുടെയോ സ്ഥാപനത്തിന്റെയോ ദൈനംദിന വ്യാപാരത്തിന്റെ മൊത്തത്തിലുള്ള നിയന്ത്രണം ഒരു വ്യക്തിയിൽ ആയിരിക്കുമ്പോൾ എൻ ഐ ആക്ടിലെ വകുപ്പ് 141 ലെ ഉപവകുപ്പ് (1) പ്രകാരമുള്ള ബദൽ ബാധ്യത ചുമത്താവുന്നതാണ്. കുറ്റകൃത്യം നടന്ന സമയത്ത് കമ്പനിയുടെ ദൈനംദിന വ്യാപാരത്തിന്റെ മൊത്തത്തിലുള്ള നിയന്ത്രണം ഇല്ലായിരുന്നുവെങ്കിലും, ഡയറക്ടർ, മാനേജർ, സെക്രട്ടറി അല്ലെങ്കിൽ മറ്റ് ഉദ്യോഗസ്ഥർ എന്നിവരുടെ വ്യക്തിപരമായ പ്രവർത്തനപരമോ ഇടപാട് സംബന്ധമായതോ ആയ നടപടി, എൻ ഐ

ആക്ടിലെ വകുപ്പ് 141 ലെ ഉപവകുപ്പ് (2) പ്രകാരമുള്ള ബദൽ ബാധ്യതയ്ക്ക് കാരണമാകാം. കമ്പനിയുടെ ഡയറക്ടർ, മാനേജർ, സെക്രട്ടറി അല്ലെങ്കിൽ മറ്റ് ഉദ്യോഗസ്ഥന്റെ സമ്മതത്തോടെയോ, ഒത്താശയോടെയോ, അല്ലെങ്കിൽ കൃത്യവിലോപം മൂലമോ കുറ്റകൃത്യം ചെയ്യുമ്പോൾ ഉപവകുപ്പ് (2) പ്രകാരമുള്ള ബദൽ ബാധ്യത ഉണ്ടാവുന്നു. [ഖണ്ഡിക 11][627-B-G]

1.4 കമ്പനിയോ സ്ഥാപനമോ കുറ്റകൃത്യം ചെയ്തുവെന്ന് സങ്കൽപ്പിക്കുന്നതിലൂടെ വകുപ്പ് 141 ഒരു ബദൽ ബാധ്യത ചുമത്തുന്നു. അതിനാൽ, കമ്പനിയോ സ്ഥാപനമോ പ്രധാന കുറ്റാരോപിതനായി കുറ്റകൃത്യം ചെയ്തിട്ടില്ലെങ്കിൽ, ഉപവകുപ്പ് (1) അല്ലെങ്കിൽ (2) ൽ പരാമർശിച്ചിരിക്കുന്ന വ്യക്തികൾ ബാധ്യസ്ഥരാവുകയോ അവരിൽ ബദൽ ബാധ്യത ചുമത്താൻ കഴിയുകയോ ഇല്ല. വകുപ്പ് 141 ലെ ഇരട്ട അവശ്യോപാധികളിൽ ഒന്ന് നിറവേറ്റപ്പെടുമ്പോൾ, കമ്പനിയുമായോ സ്ഥാപനവുമായോ ബന്ധപ്പെട്ട ഉദ്യോഗസ്ഥർക്ക് വകുപ്പ് 141 ബദൽ ക്രിമിനൽ ബാധ്യത ചുമത്തുകയും, തുടർന്ന് കാല്പനികമായി ആ വ്യക്തിയെ/വ്യക്തികളെ, ബദൽ ബാധ്യസ്ഥരാക്കുകയും ശിക്ഷിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. എന്നിരുന്നാലും, കമ്പനിയോ സ്ഥാപനമോ പ്രാഥമിക കുറ്റവാളിയായി കുറ്റകൃത്യം ചെയ്യുമ്പോൾ മാത്രമേ അത്തരം ബദൽ ബാദ്ധ്യത ഉണ്ടാകൂ. [ഖണ്ഡിക 14][630-A-C]

1.5 എൻ ഐ ആക്ടിലെ വകുപ്പ് 138/141 പ്രകാരമുള്ള അപ്പീൽവാദിയുടെ കുറ്റസ്ഥാപനം റദ്ദാക്കുന്നു. സെഷൻസ് കോടതിയും ജൂഡീഷ്യൽ മജിസ്ട്രേറ്റും പുറപ്പെടുവിച്ച കുറ്റസ്ഥാപനവും ശിക്ഷാവിധിയും സ്ഥിരീകരിച്ച ഹൈക്കോടതിയുടെ അപവദിത വിധിന്യായവും റദ്ദാക്കുന്നു. [ഖണ്ഡിക 15][631B]

മൊണാബെൻ കേതൻഭായ് ഷായും മറ്റൊരാളും v. ഗുജറാത്ത് സംസ്ഥാനവും ***മറ്റുള്ളവരും*** **(2004) 7 SCC 15 : [2004] 3 Suppl. SCR 411;** *അനീത ഹഡ v. ഗോഡ്ഫാദർ ട്രാവൽസ് ആൻഡ് ടൂർസ് പ്രൈവറ്റ് ലിമിറ്റഡ്* **(2012) 5 SCC 661 : [2012] 5 SCR 503;** കർണാടക സംസ്ഥാനം *v.* പ്രതാപ് ചന്ദും മറ്റുള്ളവരും **(1981) 2 SCC 335 :[1981] 3 SCR 200;** *എസ്.എം.എസ്. ഫാർമസ്യൂട്ടിക്കൽസ് ലിമിറ്റഡ് v. നീത ഭല്ലയും മറ്റൊരാളും* **(2005) 8 SCC 89 : [2005] 3 Suppl. SCR 371;** *നാഷണൽ സ്മോൾ ഇൻഡസ്ട്രീസ് കോർപ്പറേഷൻ ലിമിറ്റഡ് v. ഹർമീത് സിംഗ് പൈന്തലും മറ്റൊരാളും* **(2010) 3 SCC 330 : [2010] 2 SCR 805;** *ഗിർധാരി ലാൽ ഗുപ്ത v. ഡി. എച്ച്. മേഹ്തയും മറ്റൊരാളും* **(1971) 3 SCC 189 : [1971] 3 SCR 748;** *കർണാടക സംസ്ഥാനം v. പ്രതാപ് ചന്ദും മറ്റുള്ളവരും* **(1981) 2 SCC 335 : [1981] 3 SCR 200;** *ഡെയിൽ ഡിസൂസ v. ഡെപ്യൂട്ടി ചീഫ് ലേബർ*

കമ്മീഷണർ മുഖേന ഇന്ത്യൻ സർക്കാരും മറ്റൊരാളും **(2021) SCC OnLine SC 1012**; *മദ്രാസ് സംസ്ഥാനം v. സി.വി. പരേഖും മറ്റൊരാളും* **(1970) 3 SCC 491**; *ഷിയോരതൻ അഗർവാളും മറ്റൊരാളും v. മധ്യപ്രദേശ് സംസ്ഥാനം* **(1984) 4 SCC 352 : [1985] 1 SCR 719**; *അനിൽ ഹഡ v. ഇന്ത്യൻ അക്രിലിക് ലിമിറ്റഡ്* **(2000) 1 SCC 1 : [1999] 5 Suppl. SCR 6**; *ശരദ് കുമാർ സംഘി v. സംഗീത റാണെ* **(2015) 12 SCC 781 : [2015] 2 SCR 145**; *ഹിമാൻഷു v. ബി. ശിവമൂർത്തിയും മറ്റൊരാളും* **(2019) 3 SCC 797 : [2019] 1 SCR 991**; *ഹിന്ദുസ്ഥാൻ യൂണിലിവർ ലിമിറ്റഡ് v. മധ്യപ്രദേശ് സംസ്ഥാനം* **(2020) 10 SCC 751** – **പരാമർശിച്ചു**.

പരാമർശിക്കപ്പെട്ട കേസുകൾ

[2004] 3 Suppl. SCR 411	ഖണ്ഡിക 6	പരാമർശിച്ചു
[2012] 5 SCR 503	ഖണ്ഡിക 7, 14	പരാമർശിച്ചു
[1981] 3 SCR 200	ഖണ്ഡിക 7	പരാമർശിച്ചു
[2005] 3 Suppl. SCR 371	ഖണ്ഡിക 7	പരാമർശിച്ചു
[2010] 2 SCR 805	ഖണ്ഡിക 10	പരാമർശിച്ചു
[1971] 3 SCR 748	ഖണ്ഡിക 11	പരാമർശിച്ചു
[1981] 3 SCR 200	ഖണ്ഡിക 11	പരാമർശിച്ചു
(1970) 3 SCC 491	ഖണ്ഡിക 13	പരാമർശിച്ചു
[1985] 1 SCR 719	ഖണ്ഡിക 13	പരാമർശിച്ചു
[1999] 5 Suppl. SCR 6	ഖണ്ഡിക 13	പരാമർശിച്ചു
[2015] 2 SCR 145	ഖണ്ഡിക 14	പരാമർശിച്ചു
[2019] 1 SCR 991	ഖണ്ഡിക 14	പരാമർശിച്ചു
(2020) 10 SCC 751	ഖണ്ഡിക 14	പരാമർശിച്ചു

ക്രിമിനൽ അപ്പീൽ അധികാരിത: 2022 ലെ ക്രിമിനൽ അപ്പീൽ നമ്പർ 767.

ബിലാസ്പൂരിലെ ഛത്തീസ്ഗഢ് ഹൈക്കോടതിയുടെ 2019 ലെ ക്രിമിനൽ റിവിഷൻ ഹർജി നമ്പർ 1512 ലെ 12.10.2020 ലെ വിധിന്യായത്തിൽ നിന്നും ഉത്തരവിൽ നിന്നും.

സീനിയർ അഡ്വ., പ്രമോദ് കുമാർ ദുബെ, രവി ശർമ്മ, അഞ്ജനി കുമാർ റായ്, ടി. പ്രഷാർ, പ്രിൻസ് കുമാർ, ദീപ് നാരായൺ സർക്കാർ എന്നിവർ അപ്പീൽവാദിക്ക് വേണ്ടി ഹാജാരായി.

ശ്രീമതി പ്രവീണ ഗൗതം, പവൻ ശുക്ല, രാജാ റാം, അമൻ എസ്. ശർമ്മ, അമൻ റസ്തോഗി എന്നിവർ എതിർകക്ഷിക്ക് വേണ്ടി ഹാജരായി.

കോടതിയുടെ വിധിന്യായം പ്രസ്താവിച്ചത്

ജസ്റ്റിസ് സൻജീവ് ഖന്ന,

അനുമതി നൽകി.

2. 1881-ലെ നെഗോഷ്യബിൾ ഇൻസ്ട്രുമെന്റ്സ് ആക്ടിന്റെ[1] വകുപ്പ് 138[2]-നോടൊപ്പം വകുപ്പ് 141 ചേർത്ത് വായിക്കുന്ന പ്രകാരമുള്ള തന്റെ കുറ്റസ്ഥാപനത്തെ ചോദ്യം ചെയ്യുന്ന അപ്പീൽവാദിയായ ദിലീപ് ഹരിരമണി ഈ അപ്പീലിൽ ഉന്നയിച്ച വിഷയങ്ങളായ, (i) ഒരു

1 ഇനിമുതൽ 'എൻ ഐ ആക്ട്' എന്ന് പരാമർശിക്കുന്നു.

2 138. അക്കൗണ്ടിലെ ഫണ്ടുകളുടെ അപര്യാപ്തത മുതലായവ മൂലം ചെക്ക് സ്വീകരിക്കാതിരിക്കൽ .-- ഒരു വ്യക്തി ഒരു ബാങ്കറുടെ കൈവശമുള്ള ഒരു അക്കൗണ്ടിലേക്ക്, കടമോ മറ്റ് ബാധ്യതയോ പൂർണ്ണമായോ ഭാഗികമായോ തീർപ്പാക്കുന്നതിനായി, ആ അക്കൗണ്ടിൽ നിന്ന് മറ്റൊരാൾക്ക് പണം നൽകുന്നതിനായി എടുത്ത ഏതെങ്കിലും ചെക്ക്, ആ അക്കൗണ്ടിന്റെ ക്രെഡിറ്റിൽ നിലനിൽക്കുന്ന തുക ചെക്ക് സ്വീകരിക്കാൻ പര്യാപ്തമല്ലെന്നോ അല്ലെങ്കിൽ ആ ബാങ്കുമായി ഉണ്ടാക്കിയ ഒരു കരാർ പ്രകാരം ആ അക്കൗണ്ടിൽ നിന്ന് നൽകാൻ ക്രമീകരിച്ചിരിക്കുന്ന തുകയേക്കാൾ കൂടുതലാണെന്നോ ഉള്ള കാരണത്താൽ, ബാങ്ക് പണം നൽകാതെ മടക്കുകയാണെങ്കിൽ, അത്തരം വ്യക്തി ഒരു കുറ്റകൃത്യം ചെയ്തതായി കണക്കാക്കുകയും ഈ നിയമത്തിലെ മറ്റേതെങ്കിലും വ്യവസ്ഥകൾക്ക് ദോഷകരമല്ലാതെ, രണ്ട് വർഷം വരെ തടവോ ചെക്കിന്റെ ഇരട്ടി തുക വരെ പിഴയോ അല്ലെങ്കിൽ ഇവ രണ്ടുമോ ചുമത്തും

ഈ വകുപ്പിൽ വ്യവസ്ഥ ചെയ്തതൊന്നും തന്നെ -

(എ) ചെക്ക് എടുത്ത തീയതി മുതൽ ആറ് മാസത്തിനുള്ളിൽ* അല്ലെങ്കിൽ അതിന്റെ സാധുത കാലയളവിനുള്ളിൽ, ഇവയിൽ ഏതാണോ ആദ്യം വരുന്നത്, അതിനുള്ളിൽ ബാങ്കിൽ സമർപ്പിക്കുകയോ;

(ബി) ചെക്കിൽ പണം നൽകാതെ മടക്കിയതിനെക്കുറിച്ച് വിവരം ബാങ്കിൽ നിന്ന് ലഭിച്ച് മുപ്പത് ദിവസത്തിനുള്ളിൽ, ചെക്ക് എഴുതികൊടുത്തയാൾക്ക് രേഖാമൂലം നോട്ടീസ് നൽകി, ചെക്ക് സ്വീകരിക്കുന്നയാളോ ഉടമയോ, സാഹചര്യമനുസരിച്ച്, പറഞ്ഞ തുക നൽകണമെന്ന് ആവശ്യപ്പെടുകയോ;

പങ്കാളിയുടെ ബദൽ ക്രിമിനൽ ബാധ്യത; (ii) പങ്കാളിത്ത സ്ഥാപനം പ്രാഥമിക/സാരവത്തായ കുറ്റകൃത്യത്തിന് വിചാരണ ചെയ്യപ്പെടുന്ന ഒരു കുറ്റാരോപിതനല്ലെങ്കിൽ ഒരു പങ്കാളിയെ കുറ്റക്കാരനാക്കി ബദൽ ബാധ്യത ചുമത്താൻ കഴിയുമോ എന്നിവ ഈ കോടതിയുടെ തീരുമാനങ്ങളിൽ ഉൾപ്പെടുന്നു.

3. വസ്തുതകൾ കോടതി വിശദമായി പരിശോധിക്കേണ്ട ആവശ്യമില്ല. ഈ കോടതിയുടെ മുൻപാകെയുള്ള എതിർകക്ഷിയായ ബാങ്ക് ഓഫ് ബറോഡ, 2012 ഒക്ടോബർ 04-ന് 6,73,80,000/- രൂപയ്ക്ക് മെസ്സേഴ്സ് ഗ്ലോബൽ പാക്കേജിംഗ്[3] എന്ന പങ്കുവ്യാപാര സ്ഥാപനത്തിന് ടേം ലോണുകളും ക്യാഷ് ക്രെഡിറ്റ് സൗകര്യവും അനുവദിച്ചുവെന്നതാണ് ശ്രദ്ധിക്കപ്പെടേണ്ടത്. വായ്പ ഭാഗികമായി തിരിച്ചടക്കുന്നതിന്റെ ഭാഗമായി, പങ്കുവ്യാപാര സ്ഥാപനം അതിന്റെ അംഗീകൃത ഒപ്പുകാരനായ സിമയ്യ ഹരിരമണി വഴി 2015 ഒക്ടോബർ 17, 2015 ഒക്ടോബർ 27, 2015 ഒക്ടോബർ 31 തീയതികളിൽ 25,00,000/- രൂപയുടെ മൂന്ന് ചെക്കുകൾ നൽകിയതായി ആരോപിക്കപ്പെടുന്നു. എന്നിരുന്നാലും, ആവശ്യത്തിന് ഫണ്ടില്ലാത്തതിനാൽ ചെക്കുകൾ ഹാജരാക്കിയപ്പോൾ അവ മടങ്ങി. 2015 നവംബർ 04-ന്, ബാങ്ക്, അതിന്റെ ബ്രാഞ്ച് മാനേജർ മുഖേന, എൻ ഐ ആക്ടിലെ വകുപ്പ് 138 പ്രകാരം സിമയ്യ ഹരിരമണിക്ക് ഒരു ഡിമാൻഡ് നോട്ടീസ് നൽകി. 2015 ഡിസംബർ 07-ന്, എതിർകക്ഷി ബാങ്ക്, അതിന്റെ ബ്രാഞ്ച് മാനേജർ മുഖേന, ഛത്തീസ്ഗഢിലെ ബലോദബസാറിലെ ജൂഡീഷ്യൽ മജിസ്ട്രേറ്റിന് മുമ്പാകെ, സിമയ്യ ഹരിരമണിക്കും അപ്പീൽവാദിക്കും എതിരെ എൻ ഐ ആക്ടിലെ വകുപ്പ് 138 പ്രകാരം ഒരു പരാതി ഫയൽ ചെയ്തു. പങ്കുവ്യാപാര സ്ഥാപനത്തെ കുറ്റാരോപിതനാക്കിയില്ല. സിമയ്യ ഹരിരമണിയെയും അപ്പീൽവാദിയെയും, കോസ് ടൈറ്റിൽ പ്രകാരം, സ്ഥാപനത്തിന്റെ പങ്കാളികളായി കാണിച്ചു. ബദൽ ബാധ്യതയുമായി ബന്ധപ്പെട്ട പരാതിയുടെ 8-ാം ഖണ്ഡികയിൽ, ഇപ്രകാരം നൽകിയിരിക്കുന്നു:

> "8. അതായത്, ഒന്നാം കുറ്റാരോപിതനും രണ്ടാം കുറ്റാരോപിതനും കടബാധ്യതയുള്ള സ്ഥാപനത്തിന്റെ പങ്കാളികളാണ്. കടത്തിലുള്ള സ്ഥാപനത്തിന്റെ പങ്കാളി എന്ന നിലയിൽ ഒന്നാം കുറ്റാരോപിതൻ കടക്കാരന്റെ സ്ഥാപനത്തിന്റെ ബാധ്യതയ്ക്ക് കീഴിൽ

(സി) ചെക്ക് എഴുതി കൊടുത്തയാൾക്ക്, പ്രസ്തുത നോട്ടീസ് ലഭിച്ച് പതിനഞ്ച് ദിവസത്തിനുള്ളിൽ, പണം സ്വീകരിക്കുന്നയാൾക്കോ അല്ലെങ്കിൽ ചെക്ക് ഉടമയ്ക്കോ യഥാസമയം പണം നൽകുന്നതിൽ പരാജയപ്പെടുകയോ;

- ചെയ്യാത്ത പക്ഷം ബാധകമല്ല.

വിശദീകരണം: - ഈ വകുപ്പിന്റെ ഉദ്ദേശ്യങ്ങൾക്കായി, "കടം അല്ലെങ്കിൽ മറ്റ് ബാധ്യത" എന്നാൽ നിയമപരമായി നടപ്പിലാക്കാൻ കഴിയുന്ന കടം അല്ലെങ്കിൽ മറ്റ് ബാധ്യത എന്നാണ് അർത്ഥമാക്കുന്നത്.

:

3 ഇനിമുതൽ 'പങ്കുവ്യാപാര സ്ഥാപനം' എന്ന് പരാമർശിക്കുന്നു.

ഒരു ഉത്തരവ് പുറപ്പെടുവിച്ചു. അങ്ങനെ, 1932 ലെ പങ്കാളിത്ത നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 20 പ്രകാരം, രണ്ടാം കുറ്റാരോപിതന് നിർദിഷ്ട പങ്കാളികളുടെ അടിസ്ഥാന അധികാരത്തിനും ബാധ്യതയ്ക്കും തുല്യ ഉത്തരവാദിത്തമുണ്ട്."

മുകളിൽ സൂചിപ്പിച്ച ഖണ്ഡിക ഒഴികെ, അപ്പീൽവാദിയുടെ ബദൽ ബാധ്യത സ്ഥാപിക്കുന്ന മറ്റ് വാദങ്ങളോ പ്രസ്താവനകളോ നടത്തിയിട്ടില്ല.

4. എതിർകക്ഷി ബാങ്കിന്റെ ബ്രാഞ്ച് മാനേജരായി നിയമിതനായിരുന്ന – പ്രശാന്ത് കുമാർ ഗാർഷ്യയെ (PW-1) – ബാങ്ക് സാക്ഷിയായി ഹാജരാക്കുകയും, സ്ഥാപനം ഒരു പങ്കാളിത്ത സ്ഥാപനമാണെന്നും സിമയ്യ ഹരിരമണി പങ്കാളിയുമാണെന്ന് മൊഴി നൽകുകയും ചെയ്തു. സ്ഥാപനം ടേം ലോണുകളും ക്യാഷ് ക്രെഡിറ്റും നേടിയിരുന്നു, കൂടാതെ 25,00,000/- രൂപയുടെ മൂന്ന് ചെക്കുകൾ വീതം നൽകി, അവ 'ആവശ്യമായ ഫണ്ടിന്റെ അഭാവം' കാരണം സ്വീകരിക്കപ്പെട്ടില്ല. ഡിമാൻഡ് നോട്ടീസ് നൽകിയ ശേഷവും (എക്സിബിറ്റ് പി-04), കുറ്റാരോപിതൻ തുക നിക്ഷേപിച്ചില്ല. അതിനെത്തുടർന്ന്, എൻഐ ആക്ടിലെ വകുപ്പ് 138 പ്രകാരം ഒരു പരാതി ഫയൽ ചെയ്തു. തന്റെ ക്രോസ് വിസ്താരത്തിൽ, പിഡബ്ല്യു-1, സ്ഥാപനത്തിന് ഡിമാൻഡ് നോട്ടീസ് നൽകിയിട്ടില്ലെന്നും ദിലീപ് ഹരിരമണിയും സിമയ്യ ഹരിരമണിയും വ്യക്തിപരമായി ഒരു വായ്പയും നേടിയിട്ടില്ലെന്നും സമ്മതിച്ചു.

5. 2019 ഫെബ്രുവരി 19-ലെ വിധിന്യായത്തിലൂടെ, അപ്പീൽവാദിയെയും സിമയ്യ ഹരിരമണിയെയും ഛത്തീസ്ഗഢിലെ ബലോദബസാറിലെ ഫസ്റ്റ് ക്ലാസ് ജൂഡീഷ്യൽ മജിസ്ട്രേറ്റ് എൻ ഐ ആക്ടിലെ വകുപ്പ് 138 പ്രകാരം കുറ്റക്കാരായി സ്ഥാപിക്കുകയും ആറ് മാസത്തേക്ക് തടവ് ശിക്ഷ വിധിക്കുകയും ചെയ്തു. 1973-ലെ ക്രിമിനൽ നടപടി നിയമസംഹിതയിലെ വകുപ്പ് 357(3)[4] പ്രകാരം നഷ്ടപരിഹാരമായി 97,50,000/- രൂപ നൽകാനും അതിൽ വീഴ്ച വരുത്തിയാൽ ഒരു മാസം അധിക തടവും വിധിച്ചു. ഛത്തീസ്ഗഢിലെ ബലോദബസാറിലെ സെഷൻസ് ജഡ്ജി 2019 നവംബർ 21-ന് പുറപ്പെടുവിച്ച വിധിന്യായത്തിലൂടെ അപ്പീൽവാദിയും സിമയ്യ ഹരിരമണിയും സമർപ്പിച്ച അപ്പീൽ തള്ളിക്കളഞ്ഞെങ്കിലും, കോടതി നടപടികൾ പൂർത്തിയാവുന്നത് വരെയുള്ള തടവായി ശിക്ഷയിൽ അപ്പീൽകോടതി മാറ്റം വരുത്തുകയും അതേ സമയം, പണം

4 357(3): കോടതി ഒരു ശിക്ഷ വിധിക്കുമ്പോൾ, അതിൽ പിഴ ഉൾപ്പെടാത്ത സാഹചര്യത്തിൽ, കോടതി വിധിന്യായം പുറപ്പെടുവിക്കുമ്പോൾ, കുറ്റാരോപിതന് ശിക്ഷ ലഭിച്ച പ്രവൃത്തി കാരണം നഷ്ടമോ പരിക്കോ അനുഭവിച്ച വ്യക്തിക്ക് ഉത്തരവിൽ വ്യക്തമാക്കിയ തുക നഷ്ടപരിഹാരമായി നൽകാൻ ഉത്തരവിടാം.

അടയ്ക്കുന്നതിൽ പരാജയപ്പെട്ടാൽ അപ്പീൽവാദിയും സിമയ്യ ഹരിരമണിയും മൂന്ന് മാസം കൂടി തടവ് അനുഭവിക്കണം എന്ന വ്യവസ്ഥയോടെ വകുപ്പ് 357(3) പ്രകാരമുള്ള നഷ്ടപരിഹാര തുക 97,50,000/- രൂപയിൽ നിന്ന് 1,20,00,000/- രൂപയായി വർദ്ധിപ്പിക്കുകയും ചെയ്തു.

6. അപ്പീൽവാദിയും സിമയ്യ ഹരിരമണിയും ഛത്തീസ്ഗഢ് ഹൈക്കോടതിയിൽ വിധിന്യായത്തെ ചോദ്യം ചെയ്യുകയും 2020 ഒക്ടോബർ 12-ലെ അപവദിത വിധിന്യായത്തിലൂടെ അത് തള്ളുകയും ചെയ്തു. ***മൊണാബെൻ കേതൻഭായ് ഷായും മറ്റൊരാളും v. ഗുജറാത്ത് സംസ്ഥാനവും മറ്റുള്ളവരും***[5] എന്ന കേസിലെ ഈ കോടതിയുടെ തീരുമാനത്തിൽ ആശ്രയിക്കുകയും, എൻ ഐ ആക്ട് പ്രകാരമുള്ള ബാധ്യത സ്ഥാപനത്തിന്റെ വ്യാപാരം നടത്തുന്നതിന് ഉത്തരവാദികളായ പങ്കാളികൾക്ക് മാത്രമാണെന്ന് നിരീക്ഷിക്കുകയും ചെയ്തു. നിലവിലെ കേസിൽ, അപ്പീൽവാദിയും സിമയ്യ ഹരിരമണിയും സ്ഥാപനം ബാങ്കിൽ നിന്ന് കടമെടുത്ത തുകയ്ക്ക് ജാമ്യം നൽകിയിരുന്നു. ഹൈക്കോടതി നൽകിയ കൃത്യമായ ന്യായീകരണം ഇപ്രകാരമാണ്:

> "15. അപേക്ഷകരെ വ്യക്തിപരമായി പ്രോസിക്യൂട്ട് ചെയ്യുന്നത് നിലനിർത്താൻ കഴിയുന്നതല്ല എന്നതും, മുകളിൽ നടത്തിയ വാദങ്ങൾ കണക്കിലെടുക്കുമ്പോൾ ഇത് അപ്രസക്തമാണ് എന്നതുമാണ് ഈ റിവിഷൻ ഹർജിയിൽ ഉന്നയിക്കുന്ന ഒരേയൊരു ചോദ്യം. ഒരു സ്ഥാപനത്തിന്റെ പങ്കാളി എന്ന നിലയിൽ ഉള്ള ഒരു വ്യക്തിയുടെ ബാധ്യതയാണ് പ്രാധാന്യം നൽകേണ്ടത്. പരാതിയുടെ കോസ് ടൈറ്റിലിൽ ശരിയായ പരാമർശം നടത്താതിരിക്കുന്നത്, സ്ഥാപനത്തിന്റെ പങ്കാളികൾക്കെതിരെ പരാതി നൽകാൻ അവകാശമുള്ളതും അവകാശവാദം ഉന്നയിക്കുന്നതുമായ പരാതിക്കാരന്റെ അവകാശം നിഷേധിക്കാൻ അടിസ്ഥാനമാകില്ല. പരാതിയുടെ കോസ് ടൈറ്റിലിൽ അപേക്ഷകന്റെ മറ്റ് വിവരണങ്ങൾ പരാമർശിക്കുന്നില്ല, പക്ഷേ മെസ്സേഴ്സ് ഗ്ലോബൽ പാക്കേജിംഗിന്റെ പങ്കാളികളാണെന്ന് പരാതിയിൽ വ്യക്തമായി പരാമർശിച്ചിട്ടുണ്ട്.
>
> 16. 1881-ലെ നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 141 ആരെയാണ് കുറ്റവാളിയായി കണക്കാക്കേണ്ടതെന്ന് വ്യവസ്ഥ ചെയ്യുകയും, അത് ബന്ധപ്പെട്ട വ്യക്തിയെയാണ് ഒരു കമ്പനിയെയോ സ്ഥാപനത്തെയോ അല്ല പരാമർശിക്കുന്നത്. അതിനാൽ,

5 (2004) 7 SCC 15

അപേക്ഷകർക്കെതിരെ ഫയൽ ചെയ്ത പരാതി നിയമത്തിലെ വ്യവസ്ഥകൾക്കോ 1881-ലെ നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 141 പ്രകാരമുള്ള വ്യവസ്ഥയ്ക്കോ എതിരായിരുന്നില്ല."

7. ***അനീത ഹഡ v. ഗോഡ്ഫാദർ ട്രാവൽസ് ആൻഡ് ടൂർസ് പ്രൈവറ്റ് ലിമിറ്റഡ്*** എന്ന കേസിലെ പ്രസക്തമായ നിയമപരമായ അടിസ്ഥാനത്തെക്കുറിച്ച് പരാമർശിക്കുന്നതിനുമുമ്പ്, ***കർണാടക സ്റ്റേറ്റ് v. പ്രതാപ് ചന്ദും മറ്റുള്ളവരും***[7] എന്ന കേസിൽ ഈ കോടതിയുടെ മുമ്പത്തെ ഉചിതമായ വിധിന്യായം പരാമർശിക്കാൻ കോടതി ആഗ്രഹിക്കുന്നു, ഈ കേസിൽ ഒരു പങ്കാളിത്ത സ്ഥാപനത്തിനും അതിന്റെ പങ്കാളികൾക്കുമെതിരെ 1940 ലെ ഡ്രഗ്സ് ആൻഡ് കോസ്മെറ്റിക്സ് ആക്ട് പ്രകാരം പ്രോസിക്യൂഷൻ ആരംഭിച്ചിരുന്നു. എൻ ഐ ആക്ടിലെ സമാന വിഷയം കൈകാര്യം ചെയ്യുന്ന വകുപ്പ് 141 ന് തുല്യമായ ഡ്രഗ്സ് ആൻഡ് കോസ്മെറ്റിക്സ് ആക്ടിലെ വകുപ്പ് 34[8]

---

6 (2012) 5 SCC 661

7 (1981) 2 SCC 335

8 34. കമ്പനികളുടെ കുറ്റകൃത്യങ്ങൾ —(1) ഈ നിയമപ്രകാരമുള്ള ഒരു കുറ്റകൃത്യം ഒരു കമ്പനി ചെയ്തിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ, കുറ്റകൃത്യം നടന്ന സമയത്ത്, കമ്പനിയുടെ ചുമതല വഹിച്ചിരുന്നതും കമ്പനിയുടെ ബിസിനസ് നടത്തിപ്പിന് ഉത്തരവാദിത്തം വഹിച്ചിരുന്നതുമായ ഓരോ വ്യക്തിയും, അതുപോലെ തന്നെ കമ്പനിയും, കുറ്റകൃത്യത്തിന് കുറ്റക്കാരനാണെന്ന് കണക്കാക്കുകയും അതനുസരിച്ച് നടപടിയെടുക്കാനും ശിക്ഷിക്കപ്പെടാനും ബാധ്യസ്ഥനായിരിക്കും:

എന്നാൽ, കുറ്റകൃത്യം തന്റെ അറിവില്ലാതെയാണ് ചെയ്തതെന്ന് തെളിയിക്കുകയോ അല്ലെങ്കിൽ അത്തരമൊരു കുറ്റകൃത്യം ചെയ്യുന്നത് തടയാൻ താൻ എല്ലാ ജാഗ്രതയും ചെലുത്തിയെന്ന് തെളിയിക്കുകയോ ചെയ്താൽ, ഈ ഉപവകുപ്പിൽ അടങ്ങിയിരിക്കുന്ന ഒന്നും തന്നെ അത്തരം വ്യക്തിയെ ഈ നിയമത്തിൽ വ്യവസ്ഥ ചെയ്തിട്ടുള്ള ഏതെങ്കിലും ശിക്ഷയ്ക്ക് വിധേയനാക്കില്ല.

(2) ഉപവകുപ്പ് (1)-ൽ എന്തുതന്നെ വ്യവസ്ഥ ചെയ്താലും, ഈ നിയമപ്രകാരമുള്ള ഒരു കുറ്റകൃത്യം ഒരു കമ്പനി ചെയ്തിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ, കമ്പനിയുടെ ഏതെങ്കിലും ഡയറക്ടർ, മാനേജർ, സെക്രട്ടറി അല്ലെങ്കിൽ മറ്റ് ഉദ്യോഗസ്ഥന്റെ സമ്മതത്തോടെയോ ഒത്താശയോടെയോ അവരുടെ കൃത്യവിലോപം മൂലമോ ആണ് കുറ്റകൃത്യം ചെയ്തതെന്ന് തെളിയിക്കപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ, അത്തരം ഡയറക്ടർ, മാനേജർ, സെക്രട്ടറി അല്ലെങ്കിൽ മറ്റ് ഉദ്യോഗസ്ഥൻ എന്നിവർ ആ കുറ്റകൃത്യത്തിൽ കുറ്റക്കാരാണെന്ന് കണക്കാക്കുകയും അതനുസരിച്ച് നടപടിയെടുക്കാനും ശിക്ഷിക്കപ്പെടാനും ബാധ്യസ്ഥരായിരിക്കുകയും ചെയ്യും.

വിശദീകരണം: - ഈ വകുപ്പിന്റെ ഉദ്ദേശ്യങ്ങൾക്കായി -

(എ) "കമ്പനി" എന്നാൽ ഏതെങ്കിലും ഏകാംഗീകൃത നികായം (ബോഡി കോർപ്പറേറ്റ്) എന്നാണ് അർത്ഥമാക്കുന്നത്, അതിൽ ഒരു പങ്കുവ്യാപാരമോ വ്യക്തികളുടെ മറ്റ് സംഘടനയോ ഉൾപ്പെടുന്നു; കൂടാതെ

(ബി) ഒരു സ്ഥാപനവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് "ഡയറക്ടർ" എന്നാൽ സ്ഥാപനത്തിലെ ഒരു പങ്കാളി എന്നാണ് അർത്ഥമാക്കുന്നത്

പരാമർശിക്കപ്പെട്ടു. അതിനാൽ, സൗകര്യാർത്ഥം, ഇപ്പോഴത്തെ അപ്പീൽ തീരുമാനിക്കുന്നതിന് വേണ്ടി, ഈ കോടതി എൻ ഐ ആക്ടിലെ വകുപ്പ് 141 ചുവടെ നൽകുന്നു:

> "141. കമ്പനികളുടെ കുറ്റകൃത്യങ്ങൾ – (1) വകുപ്പ് 138 പ്രകാരം കുറ്റകൃത്യം ചെയ്യുന്ന വ്യക്തി ഒരു കമ്പനിയാണെങ്കിൽ, കുറ്റകൃത്യം നടന്ന സമയത്ത്, കമ്പനിയും ബിസിനസ്സ് നടത്തിപ്പിന് കമ്പനിയുടെ ചുമതല വഹിച്ചിരുന്നതും ഉത്തരവാദിത്തം വഹിച്ചിരുന്നതുമായ ഓരോ വ്യക്തിയും കുറ്റകൃത്യത്തിന് കുറ്റക്കാരനാണെന്ന് കണക്കാക്കുകയും അതനുസരിച്ച് നടപടിയെടുക്കാനും ശിക്ഷിക്കപ്പെടാനും ബാധ്യസ്ഥനായിരിക്കും:
>
> എന്നാൽ, കുറ്റകൃത്യം തന്റെ അറിവില്ലാതെയാണ് ചെയ്തതെന്ന് തെളിയിക്കുകയോ, അല്ലെങ്കിൽ അത്തരമൊരു കുറ്റകൃത്യം ചെയ്യുന്നത് തടയാൻ താൻ ജാഗ്രതയോടെ പ്രവർത്തിച്ചിട്ടുണ്ടെന്ന് തെളിയിക്കുകയോ ചെയ്താൽ, ഈ ഉപവകുപ്പിൽ അടങ്ങിയിരിക്കുന്ന ഒന്നും തന്നെ ആ വ്യക്തിയെ ശിക്ഷയ്ക്ക് വിധേയനാക്കില്ല.
>
> കൂടാതെ, കേന്ദ്ര സർക്കാരിലോ സംസ്ഥാന സർക്കാരിലോ കേന്ദ്ര സർക്കാരിന്റെയോ സംസ്ഥാന സർക്കാരിന്റെയോ ഉടമസ്ഥതയിലുള്ളതോ നിയന്ത്രണത്തിലുള്ളതോ ആയ ഒരു ധനകാര്യ കോർപ്പറേഷനിലോ ഏതെങ്കിലും പദവിയോ ജോലിയോ വഹിക്കുന്നതിന്റെ പേരിൽ ഒരു വ്യക്തി ഒരു കമ്പനിയുടെ ഡയറക്ടറായി നാമനിർദ്ദേശം ചെയ്യപ്പെട്ടാൽ, ഈ അദ്ധ്യായം പ്രകാരം അയാൾ പ്രോസിക്യൂഷന് വിധേയനാകില്ല.
>
> (2) ഉപവകുപ്പ് (1)-ൽ എന്തുതന്നെ വ്യവസ്ഥ ചെയ്തിട്ടുണ്ടെങ്കിലും, ഈ നിയമപ്രകാരമുള്ള ഏതെങ്കിലും കുറ്റകൃത്യം ഒരു കമ്പനി ചെയ്തിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ, കമ്പനിയുടെ ഏതെങ്കിലും ഡയറക്ടർ, മാനേജർ, സെക്രട്ടറി അല്ലെങ്കിൽ മറ്റ് ഉദ്യോഗസ്ഥന്റെ സമ്മതത്തോടെയോ ഒത്താശയോടെയോ അല്ലെങ്കിൽ അവരുടെ കൃത്യവിലോപം മൂലമോ ആണ് കുറ്റകൃത്യം ചെയ്തതെന്ന് തെളിയിക്കപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ, അത്തരം ഡയറക്ടർ, മാനേജർ, സെക്രട്ടറി അല്ലെങ്കിൽ മറ്റ് ഉദ്യോഗസ്ഥൻ എന്നിവർ ആ കുറ്റകൃത്യത്തിൽ കുറ്റക്കാരാണെന്ന് കണക്കാക്കുകയും അതനുസരിച്ച് നടപടിയെടുക്കാനും ശിക്ഷിക്കപ്പെടാനും ബാധ്യസ്ഥരായിരിക്കും.

വിശദീകരണം: – ഈ വകുപ്പിന്റെ ഉദ്ദേശ്യങ്ങൾക്കായി –

(എ) "കമ്പനി" എന്നാൽ ഏതെങ്കിലും ഏകാംഗീകൃത നികായം (ബോഡി കോർപ്പറേറ്റ്) എന്നാണ് അർത്ഥമാക്കുന്നത്, അതിൽ ഒരു പങ്കുവ്യാപാരമോ വ്യക്തികളുടെ മറ്റ് സംഘടനയോ ഉൾപ്പെടുന്നു; കൂടാതെ

(ബി) ഒരു സ്ഥാപനവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് "ഡയറക്ടർ" എന്നാൽ സ്ഥാപനത്തിലെ ഒരു പങ്കാളി എന്നാണ് അർത്ഥമാക്കുന്നത്."

എൻ ഐ ആക്ടിലെ വകുപ്പ്141 ലെ ഉപവകുപ്പ് (1) പ്രകാരം, ഒരു കമ്പനി ഒരു കുറ്റകൃത്യം ചെയ്യുമ്പോൾ, കുറ്റകൃത്യം നടന്ന സമയത്ത് കമ്പനിയുടെ ചുമതല വഹിച്ചിരുന്നതും വ്യാപാര നടത്തിപ്പിന് ഉത്തരവാദിത്തം വഹിച്ചിരുന്നതുമായ ഓരോ വ്യക്തിയും, അതുപോലെ തന്നെ കമ്പനിയും കുറ്റകൃത്യത്തിന് കുറ്റക്കാരായി കണക്കാക്കപ്പെടും. 'ഓരോ വ്യക്തിയും' എന്ന പ്രയോഗം ഒരു ഡയറക്ടർ, പങ്കാളി അല്ലെങ്കിൽ മറ്റ് ഉദ്യോഗസ്ഥർ അല്ലെങ്കിൽ വ്യക്തികളെ ഉൾപ്പെടുത്താൻ പര്യാപ്തവും വിശാലവുമാണ്. അതേസമയം, 'കമ്പനിയുടെ ചുമതലയുള്ളവനും അതിന്റെ വ്യപാരം നടത്തുന്നതിന് ഉത്തരവാദിത്തമുള്ളവനുമായ' എന്നതിൽ ഉൾപ്പെടാത്ത ഒരു വ്യക്തിക്ക് എൻ ഐ ആക്ടിലെ വകുപ്പ് 141 പ്രകാരമുള്ള ബദൽ ബാധ്യതയില്ല. പ്രോസിക്യൂഷൻ ചെയ്യപ്പെട്ട വ്യക്തി കമ്പനിയുടെ ചുമതലയുള്ളവനും അതിന്റെ വ്യാപാര നടത്തിപ്പിന് ഉത്തരവാദിത്തപ്പെട്ടവനുമാണെന്ന് തെളിയിക്കേണ്ട ബാധ്യത പ്രോസിക്യൂഷനിലാണ്. ഉപവകുപ്പ് (1) പ്രകാരം ബാധ്യസ്ഥനായ ഒരു വ്യക്തി തന്റെ അറിവില്ലാതെ കുറ്റകൃത്യം ചെയ്തുവെന്നോ അല്ലെങ്കിൽ അത്തരം കുറ്റകൃത്യം തടയാൻ ജാഗ്രതയോടെ പ്രവർത്തിച്ചിട്ടുണ്ടെന്ന് തെളിയിച്ചാൽ ശിക്ഷിക്കപ്പെടില്ലെന്ന് ഒരു അപവാദത്തിന്റെ സ്വഭാവമുള്ള ക്ലിപ്ത നിബന്ധന വ്യവസ്ഥ ചെയ്യുന്നു. ക്ലിപ്ത നിബന്ധനയുടെ ആവശ്യോപാധികൾ നിറവേറ്റി അതിന്റെ പ്രയോജനം നേടുന്നതിനുള്ള ഉത്തരവാദിത്തം കുറ്റാരോപിതനിലാണ്. എന്നിരുന്നാലും, എൻ ഐ ആക്ടിലെ വകുപ്പ് 141-ലെ ഉപവകുപ്പ് (1)-ലെ ആവശ്യോപാധികൾ ആദ്യം സ്ഥാപിക്കുന്നതിനുള്ള പ്രാരംഭ ഉത്തരവാദിത്തവും പ്രോസിക്യൂഷന്റെ ഭാരവും ഇത് മാറ്റിസ്ഥാപിക്കുകയോ ഒഴിവാക്കുകയോ ചെയ്യുന്നില്ല. എൻ ഐ ആക്ടിലെ വകുപ്പ് 141-ലെ ഉപവകുപ്പ് (1) പ്രകാരം ബദൽ ബാധ്യതയുള്ള ഒരു വ്യക്തിക്ക് ഈ ക്ലിപ്ത നിബന്ധന സംരക്ഷണം നൽകുന്നു[9].

9 എസ്.എം.എസ്. ഫാർമസ്യൂട്ടിക്കൽസ് ലിമിറ്റഡ് v. നീത ഭല്ലയും മറ്റൊരാളും, (2005) 8 SCC 89, ഖണ്ഡിക 4 ഉം 9 ഉം.

8. ഉപവകുപ്പ് (1)-ൽ എന്തുതന്നെ വ്യവസ്ഥ ചെയ്തിട്ടുണ്ടെങ്കിലും, ഈ നിയമപ്രകാരമുള്ള ഏതെങ്കിലും കുറ്റകൃത്യം ഒരു കമ്പനി ചെയ്തിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ, കമ്പനിയുടെ ഏതെങ്കിലും ഡയറക്ടർ, മാനേജർ, സെക്രട്ടറി അല്ലെങ്കിൽ മറ്റ് ഉദ്യോഗസ്ഥന്റെ സമ്മതത്തോടെയോ ഒത്താശയോടെയോ അല്ലെങ്കിൽ അവരുടെ കൃത്യവിലോപം മൂലമോ ആണ് കുറ്റകൃത്യം ചെയ്തതെന്ന് തെളിയിക്കപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ, അത്തരം ഡയറക്ടർ, മാനേജർ, സെക്രട്ടറി അല്ലെങ്കിൽ മറ്റ് ഉദ്യോഗസ്ഥൻ എന്നിവർ ആ കുറ്റകൃത്യത്തിൽ കുറ്റക്കാരാണെന്ന് കണക്കാക്കുകയും അതനുസരിച്ച് നടപടിയെടുക്കാനും ശിക്ഷിക്കപ്പെടാനും ബാധ്യസ്ഥരായിരിക്കും എന്ന് എൻ ഐ ആക്ടിലെ വകുപ്പ് 141 ലെ ഉപവകുപ്പ് 2-ൽ പ്രസ്താവിക്കുന്നു. കമ്പനിയുടെ ഒരു ഉദ്യോഗസ്ഥൻ ഉൾപ്പെടെ, കമ്പനിയുടെ ഡയറക്ടർ, മാനേജർ, സെക്രട്ടറി അല്ലെങ്കിൽ മറ്റേതെങ്കിലും ഉദ്യോഗസ്ഥൻ എന്നിവരുടെ സമ്മതത്തോടെയോ ഒത്താശയോടെയോ അല്ലെങ്കിൽ കൃത്യവിലോപം മൂലമോ ചോദ്യം ചെയ്യപ്പെടുന്ന കുറ്റകൃത്യം ചെയ്തുവെന്ന് പക്ഷം, അവർ വഹിക്കുന്ന പദവി കാരണം മാത്രം അവരെ പ്രോസിക്യൂട്ട് ചെയ്യാനും ശിക്ഷിക്കാനും കഴിയുമെന്ന് എൻ ഐ ആക്ടിലെ വകുപ്പ് 141 ലെ ഉപവകുപ്പ് (2) വ്യവസ്ഥ ചെയ്യുന്നില്ല. എൻ ഐ ആക്ടിലെ വകുപ്പ് 141 ലെ ഉപവകുപ്പ് (2) പ്രകാരം ഉത്തരവാദിത്തം പ്രോസിക്യൂട്ട് ചെയ്യപ്പെടുന്ന വ്യക്തിക്കല്ല മറിച്ച്, പ്രോസിക്യൂഷനാണ്.

9. ***പ്രതാപ് ചന്ദ് (മേൽപരാമർശം***) എന്ന കേസിൽ, ഡ്രഗ്സ് ആൻഡ് കോസ്മെറ്റിക്സ് ആക്ടിന്റെ വകുപ്പ് 34-ന്റെ വിശദീകരണത്തെക്കുറിച്ച് പ്രത്യേക പരാമർശം നടത്തിയിട്ടുണ്ട്. ആ വിശദീകരണം അനുസരിച്ച് "കമ്പനി" എന്നാൽ ഏതെങ്കിലും ഏകാംഗീകൃത നികായം (ബോഡി കോർപ്പറേറ്റ്) എന്നാണ് അർത്ഥമാക്കുന്നത്, അതിൽ ഒരു പങ്കുവ്യാപാരമോ വ്യക്തികളുടെ മറ്റ് സംഘടനയോ ഉൾപ്പെടുന്നു; ഒരു സ്ഥാപനവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് "ഡയറക്ടർ" എന്നാൽ സ്ഥാപനത്തിലെ ഒരു പങ്കാളി എന്നാണ് അർത്ഥമാക്കുന്നത്. തുടർന്ന്, പങ്കുവ്യാപാര രേഖയുടെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ സ്ഥാപനത്തിന്റെ വ്യാപാരത്തിൽ പങ്കെടുക്കാൻ അവകാശമുള്ളതുകൊണ്ട് മാത്രം സ്ഥാപനത്തിലെ പങ്കാളികളിൽ ഒരാളായ രണ്ടാം എതിർകക്ഷിയിൽ കുറ്റം ചുമത്താൻ കഴിയില്ല എന്ന കാരണത്താൽ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ കുറ്റസ്ഥാപനം റദ്ദാക്കി. അതിനാൽ, ഒരു സ്ഥാപനം ഒരു നിയമപരമായ വ്യക്തിയല്ല എന്ന നിയമപരമായ നിലപാട് ഉണ്ടായിരുന്നിട്ടും, ഇരട്ട ആവശ്യോപാധികളിൽ ഒന്ന് പ്രോസിക്യൂഷൻ തൃപ്തിപ്പെടുത്തുകയും സ്ഥാപിക്കുകയും ചെയ്തിട്ടില്ലെങ്കിൽ, സ്ഥാപനം ചെയ്യുന്ന

കൂറ്റകൃത്യത്തിന് ഒരു പങ്കാളിക്ക് ബദൽ ബാധ്യത ഉണ്ടായിരിക്കുന്നതല്ല. ഈ കോടതി ഇനിപ്പറയുന്ന ന്യായവാദം നൽകി:

> "7. ഒരു സ്ഥാപനത്തിന്റെ പങ്കാളി സ്ഥാപനത്തിന്റെ ചുമതല വഹിക്കുകയും സ്ഥാപനത്തിന് ഉത്തരവാദിത്തം വഹിക്കുകയും ചെയ്തിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ അല്ലെങ്കിൽ കൂറ്റകൃത്യം പങ്കാളിയുടെ സമ്മതത്തോടെയോ ഒത്താശയോടെയോ ചെയ്തതാണെന്ന് തെളിയിക്കപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ, അല്ലെങ്കിൽ ബന്ധപ്പെട്ട പങ്കാളിയുടെ ഭാഗത്തുനിന്നുള്ള കൃത്യവിലോപമാണ് കൂറ്റകൃത്യത്തിന് കാരണമായതെങ്കിൽ, അയാൾ സ്ഥാപനം ചെയ്ത കൂറ്റകൃത്യത്തിന് കൂറ്റവാളിയാണെന്ന് കണക്കാക്കപ്പെടുന്നു. ഈ കേസിൽ, സ്ഥാപനത്തിന്റെ വ്യാപാര നടത്തിപ്പിന് ഒന്നാം എതിർകക്ഷിയോടൊപ്പം രണ്ടാമത്തെ എതിർകക്ഷിയും ചുമതല വഹിച്ചിരുന്നു എന്ന കാരണത്താൽ അദ്ദേഹത്തെ ബാധ്യസ്ഥനാക്കാൻ ആവശ്യപ്പെട്ടു. ഡ്രഗ്സ് ആൻഡ് കോസ്മെറ്റിക്സ് ആക്ടിലെ വകുപ്പ് 34 ന് സമാനമായ 1947 ലെ ഫോറിൻ എക്സ്ചേഞ്ച് റെഗുലേഷൻ ആക്ടിലെ വകുപ്പ് 23-സി, *ജി.എൽ. ഗുപ്ത v. ഡി.എച്ച്. മേഹ്ത, (1971) 3 SCC 189* ൽ വ്യാഖ്യാനത്തിനായി വന്നു, അതിൽ ഇനിപ്പറയുന്ന രീതിയിൽ നിരീക്ഷിച്ചു:
>
> > "അപ്പോൾ 'ഒരു കമ്പനിയുടെ കാര്യങ്ങളുടെ നടത്തിപ്പിന് ചുമതലയുള്ളതും ഉത്തരവാദിത്തമുള്ളതുമായ ഒരു വ്യക്തി' എന്ന പ്രയോഗത്തിന്റെ അർത്ഥമെന്താണ്? 'കമ്പനി' എന്ന വാക്കിൽ ഒരു സ്ഥാപനമോ മറ്റ് അസോസിയേഷനോ ഉൾപ്പെടുന്നുവെന്ന് ശ്രദ്ധിക്കപ്പെടും, കൂടാതെ ഒരു ബിസിനസ്സിന്റെ ചുമതലയുള്ള ഒരു ഡയറക്ടർക്കും ഒരു സ്ഥാപനത്തിന്റെ ചുമതലയുള്ള പങ്കാളിക്കും ഇതേ പരിശോധന ബാധകമായിരിക്കണം. "ചുമതല വഹിക്കുന്ന വ്യക്തി" എന്നതിന്റെ അർത്ഥം, കമ്പനിയുടെയോ സ്ഥാപനത്തിന്റെയോ ദൈനംദിന വ്യാപാരത്തിന്റെ മൊത്തത്തിലുള്ള നിയന്ത്രണം ആ വ്യക്തിക്ക് ഉണ്ടായിരിക്കണമെന്നാണ് അർത്ഥമാക്കുന്നത് എന്ന് കോടതി കരുതുന്നു. ഈ അനുമാനം വകുപ്പ് 23-C(2) ന്റെ വാക്കുകളിൽ നിന്ന് വ്യക്തമാണ്. കമ്പനി പിന്തുടരുന്ന നയത്തിൽ പങ്കാളിയായിരിക്കാമെങ്കിലും കമ്പനിയുടെ വ്യാപാര ചുമതല വഹിക്കാത്ത ഡയറക്ടറെക്കുറിച്ചും അതിൽ പരാമർശിക്കുന്നു. കൂടാതെ, സാധാരണയായി മൊത്തത്തിലുള്ള വ്യാപാര ചുമതല വഹിക്കാത്തതും എന്നാൽ ഭാഗികമായ ചുമതല മാത്രം വഹിക്കുന്നതുമായ മാനേജരെക്കുറിച്ചും ഇതിൽ പരാമർശിക്കുന്നു.

അതുപോലെ, വ്യാപാരത്തിന്റെ ഒരു ഭാഗം മാത്രമേ കൈകാര്യം ചെയ്യുന്ന മറ്റ് ഉദ്യോഗസ്ഥരും ഉണ്ട്. "

10. ***നാഷണൽ സ്മോൾ ഇൻഡസ്ട്രീസ് കോർപ്പറേഷൻ ലിമിറ്റഡ് v. ഹർമീത് സിംഗ് പെയിന്റ്സും മറ്റൊരാളും***[10] കേസിൽ ഈ കോടതി വകുപ്പ് 141-നെക്കുറിച്ചുള്ള നിയമ സംഗ്രഹം ഇനിപ്പറയുന്ന പ്രകാരം ഈ കോടതി പരാമർശിക്കുന്നു:

"39. മുകളിൽ പറഞ്ഞ വാദപ്രതിവാദത്തിൽ നിന്ന്, ഇനിപ്പറയുന്ന തത്വങ്ങൾ ഉരുത്തിരിയുന്നു:

(i) നിയമം അനുശാസിക്കുന്നതുപോലെ, കുറ്റാരോപിതനിൽ ബദൽ ബാധ്യത ചുമത്തുന്നതിന് പ്രത്യേക പ്രസ്താവനകൾ നടത്തേണ്ട പ്രാഥമിക ഉത്തരവാദിത്തം പരാതിക്കാരനാണ്. ക്രിമിനൽ ബാധ്യത ചുമത്തുന്നതിന്, എല്ലാ ഡയറക്ടർമാരും ഇടപാടിനെക്കുറിച്ച് അറിയണമെന്ന അനുമാനമില്ല.

(ii) വകുപ്പ് 141 എല്ലാ ഡയറക്ടർമാരെയും കുറ്റകൃത്യത്തിന് ഉത്തരവാദികളാക്കുന്നില്ല. കുറ്റകൃത്യം നടന്ന സമയത്ത് കമ്പനിയുടെ വ്യാപാര ചുമതല വഹിച്ചിരുന്നവരും അതിന് ഉത്തരവാദികളുമായവർക്ക് മാത്രമേ ക്രിമിനൽ ബാധ്യത ചുമത്താൻ കഴിയൂ.

(iii) കമ്പനിയുടെ വ്യാപാര ചുമതലയും ഉത്തരവാദിത്തവും കുറ്റാരോപിതർക്കാണെന്നും അവരുടെ പദവി കാരണം അവർക്കെതിരെ നടപടിയെടുക്കാൻ ബാധ്യസ്ഥരാണെന്നും ഉള്ള വാദങ്ങൾ അടങ്ങിയ ഹർജിയിലെ പ്രസ്താവനകൾക്കൊപ്പം കുറ്റാരോപിതരെ കമ്പനി ചെയ്ത കുറ്റത്തിന് ബദൽ ബാധ്യതയ്ക്ക് വിധേയമാക്കുന്ന വിധം പരാതിയിൽ/ഹർജിയിൽ വ്യക്തമാക്കേണ്ട ആവശ്യമായ പ്രസ്താവനകൾ നൽകിയാൽ മാത്രമേ 1956 ലെ കമ്പനി ആക്ട് പ്രകാരം രജിസ്റ്റർ ചെയ്തതോ സംയോജിപ്പിച്ചതോ ആയ ഒരു കമ്പനിക്കെതിരെ ബദൽ ബാധ്യത അനുമാനിക്കാൻ കഴിയൂ.

10 (2010) 3 SCC 330: സമൻസ് ഉത്തരവിനെ ചോദ്യം ചെയ്യുന്ന കേസ് കൈകാര്യം ചെയ്തത്. എന്നിരുന്നാലും, സമൻസ് ഉത്തരവിന്റെ ഘട്ടത്തിൽ കോടതികളുടെ ഇടപെടൽ പരിമിതപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നു/പരിമിതമാണ്.

(iv) ഒരു വ്യക്തിയുടെ ഭാഗത്ത് ബദൽ ബാധ്യത ഉണ്ടെന്ന് അനുമാനിക്കുകയല്ല, മറിച്ച് വാദിക്കുകയും തെളിയിക്കുകയും വേണം.

xx xx xx

(vii) ബാധ്യത ചുമത്താൻ ഉദ്ദേശിക്കുന്ന വ്യക്തി, കമ്പനിയുടെ ബിസിനസ്സിന്റെ ചുമതലയുള്ളയാളും അതിന്റെ നടത്തിപ്പിന് ഉത്തരവാദിയുമായിരിക്കണം. അത്തരം സംഗതികളിൽ ഒരു ഡയറക്ടറുടെ കല്പിത ബാധ്യത ഇല്ലാത്തതിനാൽ ഇത് വസ്തുതാപരമായി സ്ഥിരീകരിക്കേണ്ടതുണ്ട്."

11. ഈ കേസിൽ, പരാതിയുടെ ഉള്ളടക്കവും പി ഡബ്ല്യു-1 ന്റെ മൊഴിയും കോടതി ഇവിടെ പുനർനിർമ്മിക്കുന്നു. അപ്പീൽവാദി വ്യക്തിപരമായോ പങ്കാളി എന്ന നിലയിലോ മടങ്ങിയ മൂന്ന് ചെക്കുകളിൽ ഒന്നും സമർപ്പിച്ചിട്ടില്ലെന്ന് എതിർകക്ഷി ബാങ്ക് സമ്മതിച്ചിട്ടുണ്ട്. സ്ഥാപനത്തിന്റെ കാര്യങ്ങൾ കൈകാര്യം ചെയ്യുന്നതും അതിന്റെ ചുമതല വഹിക്കുന്നതും അപ്പീൽവാദിയാണെന്ന് തെളിയിക്കാൻ പ്രോസിക്യൂഷൻ ഒരു തെളിവും ഹാജരാക്കാത്തതിനാൽ, ***ഗിർധാരി ലാൽ ഗുപ്ത v. ഡി.എച്ച്. മേഹ്തയും മറ്റുള്ളവരും***[11] എന്ന കേസിൽ കോടതി വ്യാഖ്യാനിച്ച ഒരു പ്രയോഗം 'കമ്പനിയുടെയോ സ്ഥാപനത്തിന്റെയോ ദൈനംദിന വ്യാപാരം മൊത്തത്തിൽ നിയന്ത്രിക്കുന്ന ഒരു വ്യക്തി' എന്നർത്ഥമാക്കുന്ന പ്രയോഗത്തെ അടിസ്ഥാനമാക്കി, അപ്പീൽവാദിക്കെതിരെയുള്ള കുറ്റസ്ഥാപനം റദ്ദാക്കേണ്ടതുണ്ട്[12]. വായ്പ എടുത്ത സ്ഥാപനത്തിന്റെ പങ്കാളിയായിരുന്നു എന്നതുകൊണ്ടോ അത്തരമൊരു വായ്പയ്ക്ക് അദ്ദേഹം ജാമ്യക്കാരനായി നിന്നു എന്നതുകൊണ്ടോ മാത്രം അപ്പീൽവാദിയെ കുറ്റവാളിയാക്കാൻ കഴിയില്ല. 1932 ലെ പാർട്ണർഷിപ്പ് ആക്ട് സിവിൽ ബാധ്യത സൃഷ്ടിക്കുന്നു. കൂടാതെ, 1872 ലെ ഇന്ത്യൻ കോൺട്രാക്ട് ആക്ട് പ്രകാരം ജാമ്യക്കാരന്റെ ബാധ്യത ഒരു സിവിൽ ബാധ്യതയാണ്. അപ്പീൽവാദിക്ക് സിവിൽ ബാധ്യത ഉണ്ടായിരിക്കാം, കൂടാതെ 1993 ലെ റീക്കവറി ഓഫ് ഡെറ്റ്സ് ഡ്യൂ ടു ബാങ്ക്സ് ആൻഡ് ഫിനാൻഷ്യൽ ഇന്സ്റ്റിട്യൂഷൻസ് ആക്ട് പ്രകാരവും 2002 ലെ സെക്യൂരിറ്റൈസേഷൻ ആൻഡ് റീകൺസ്ട്രക്ഷൻ ഓഫ് ഫിനാൻഷ്യൽ അസ്സെറ്റ്സ് ആൻഡ് എൻഫോഴ്സ്മെന്റ് ഓഫ് സെക്യൂരിറ്റീസ് ഇന്ററസ്റ്റ് ആക്ട് പ്രകാരവും ബാധ്യതയുണ്ടായിരിക്കാം. എന്നിരുന്നാലും, സിവിൽ ബാധ്യത കാരണം എൻ ഐ ആക്ടിലെ വകുപ്പ് 141 പ്രകാരം ക്രിമിനൽ

11 (1971) 3 SCC 189

12 കർണാടക സംസ്ഥാനം v. പ്രതാപ് ചന്ദും മറ്റുള്ളവരും, (1981) 2 SCC 335.

നിയമത്തിലെ ബദൽ ബാധ്യത ചുമത്താൻ കഴിയില്ല. കമ്പനിയുടെയോ സ്ഥാപനത്തിന്റെയോ ദൈനംദിന വ്യാപാരത്തിന്റെ മൊത്തത്തിലുള്ള നിയന്ത്രണം നിക്ഷിപ്തമായ വ്യക്തി ആണെങ്കിൽ മാത്രമേ എൻ ഐ ആക്ടിലെ വകുപ്പ് 141 ലെ ഉപവകുപ്പ് (1) പ്രകാരമുള്ള ബദൽ ബാധ്യത ചുമത്താൻ കഴിയൂ. കുറ്റകൃത്യം നടന്ന സമയത്ത് കമ്പനിയുടെ ദൈനംദിന വ്യാപാരത്തിന്റെ മൊത്തത്തിലുള്ള നിയന്ത്രണം ആ വ്യക്തിക്ക് ഇല്ലായിരുന്നുവെങ്കിലും, എൻ ഐ ആക്ടിലെ വകുപ്പ് 141 ലെ ഉപവകുപ്പ് (2) പ്രകാരമുള്ള ബദൽ ബാധ്യത ഡയറക്ടർ, മാനേജർ, സെക്രട്ടറി അല്ലെങ്കിൽ മറ്റ് ഉദ്യോഗസ്ഥർ എന്നിവരുടെ പ്രവർത്തനപരമോ ഇടപാട് സംബന്ധമായതോ ആയ വ്യക്തിപരമായ പെരുമാറ്റം ഉണ്ടാകാം. കമ്പനിയുടെ ഒരു ഡയറക്ടർ, മാനേജർ, സെക്രട്ടറി അല്ലെങ്കിൽ മറ്റ് ഉദ്യോഗസ്ഥന്റെ സമ്മതത്തോടെയോ, ഒത്താശയോടെയോ അല്ലെങ്കിൽ കൃത്യവിലോപം കാരണമോ കുറ്റകൃത്യം നടക്കുമ്പോൾ ചെയ്യുമ്പോൾ ഉപവകുപ്പ് (2) പ്രകാരമുള്ള ബദൽ ബാധ്യത ബാധകമാകും.

12. സ്ഥാപനത്തിന് വേണ്ടി ഒപ്പ് വയ്ക്കാൻ അധികാരപ്പെടുത്തിയ അധികാരപ്പെടുത്തിയ സിമയ്യ ഹരിരമണിയുടെ മാത്രം പേരിലാണ് 2015 നവംബർ 04-ന് ബാങ്ക് അതിന്റെ ബ്രാഞ്ച് മാനേജർ മുഖേന ഡിമാൻഡ് നോട്ടീസ്, പുറപ്പെടുവിച്ചത്. ഛത്തീസ്ഗഢിലെ ബലോദബസാറിലെ ജൂഡീഷ്യൽ മജിസ്ട്രേറ്റ് കോടതിയിൽ 2015 ഡിസംബർ 07-ന് എൻ ഐ ആക്ടിലെ വകുപ്പ് 138 പ്രകാരം സിമയ്യ ഹരിരമണിക്കും അപ്പീൽവാദിക്കുമെതിരെ പരാതി നൽകി. അതിനാൽ, നിലവിലെ കേസിൽ, സ്ഥാപനത്തിൽ കുറ്റം ആരോപിക്കുകയോ കുറ്റകൃത്യത്തിന് വിചാരണയ്ക്കായി സമൻസ് അയയ്ക്കുകയോ ചെയ്തിട്ടില്ല.

13. ***ഡെയ്‌ലെ ഡിസൂസ v. ഡെപ്യൂട്ടി ചീഫ് ലേബർ കമ്മീഷണർ മുഖേന ഇന്ത്യാ ഗവണ്മെന്റും മറ്റൊരാളും (സി)***[3] കേസിൽ വിധിന്യായത്തിൽ, കമ്പനിയെ പ്രോസിക്യൂട്ട് ചെയ്യാതെ തന്നെ ഒരു ഡയറക്ടറെയോ പങ്കാളിയെയോ പ്രോസിക്യൂട്ട് ചെയ്യാൻ കഴിയുമോ എന്ന ചോദ്യത്തിന് മറുപടി നൽകി. ***മദ്രാസ് സ്റ്റേറ്റ് v. സി.വി. പരേഖും മറ്റൊരാളും***[14] കേസിൽ

---

13 3 2021 SCC OnLine SC 1012

14 (1970) 3 SCC 491: "3. എന്നിരുന്നാലും, എസ്സെൻഷ്യൽ കമ്മോഡിറ്റീസ് ആക്ടിലെ വകുപ്പ് 10 ന്റെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ രണ്ട് കുറ്റാരോപിതരെയും കുറ്റക്കാരായി കണക്കാക്കണമെന്ന് അപ്പീൽവാദിക്ക് വേണ്ടി ഹാജരായ അഭിഭാഷകൻ ആവശ്യപ്പെട്ടു. വകുപ്പ് 10 പ്രകാരം, വകുപ്പ് 3 പ്രകാരമുള്ള ഒരു ഉത്തരവ് (ഇത് 1956 ലെ അയൺ ആൻഡ് സ്റ്റീൽ കൺട്രോൾ ഓർഡർ പ്രകാരമുള്ള ഉത്തരവ്) ലംഘിക്കുന്ന വ്യക്തി ഒരു കമ്പനിയാണെങ്കിൽ, ലംഘനം നടന്ന സമയത്ത്, കമ്പനിയുടെയും കമ്പനിയുടെ വ്യാപാര നടത്തിപ്പിന് ചുമതല വഹിച്ചിരുന്നതും ഉത്തരവാദിത്തം വഹിച്ചിരുന്നതുമായ ഓരോ വ്യക്തിയും ലംഘനത്തിന് കുറ്റക്കാരനാണെന്ന് കണക്കാക്കുകയും അതനുസരിച്ച് നടപടിയെടുക്കാനും ശിക്ഷിക്കപ്പെടാനും ബാധ്യസ്ഥനാകുകയും ചെയ്യും. കമ്പനിയുടെ വ്യാപാരം നടത്തുന്നതിന് രണ്ട് കുറ്റാരോപിതരും കമ്പനിയുടെ ചുമതലയുള്ളവരും ഉത്തരവാദിത്തമുള്ളവരാണെന്നും അതിനാൽ, വിൽപ്പനയ്ക്ക്

ഈ കോടതി പ്രകടിപ്പിച്ച വീക്ഷണങ്ങളും, ***ഷിയോരതൻ അഗർവാളും മറ്റൊരാളും v. മധ്യപ്രദേശ് സംസ്ഥാനം***[15], ***അനിൽ ഹഡ v. ഇന്ത്യൻ അക്രിലിക് ലിമിറ്റഡ്***[16] എന്നിവയിൽ പ്രകടിപ്പിച്ച വ്യത്യസ്ത വീക്ഷണങ്ങളും ഇതുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് പരാമർശിച്ചു. എൻ ഐ ആക്ടിലെ വകുപ്പ് 141 പ്രകാരം പ്രാഥമിക/സാരമായ ബാധ്യതയും ബദൽ ബാധ്യതയും തമ്മിലുള്ള വ്യത്യാസം വ്യാഖ്യാനിച്ചുകൊണ്ട്, ഈ കോടതിയിലെ മൂന്നംഗ ജഡ്ജിമാരുടെ ബെഞ്ച് അനീത ഹഡ (സുപ്ര) കേസിൽ ഈ തർക്കം പരിഹരിച്ചു. അതിൽ ഇപ്രകാരം വിധിച്ചു:

> "51. ഷിയോരതൻ അഗർവാളിലെ തീരുമാനം സി.വി. പരേഖിലെ വലിയ ബെഞ്ചിന്റെ തീരുമാനത്തിന് വിരുദ്ധമാണെന്ന് ഞങ്ങൾ ഇതിനകം അഭിപ്രായപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്, അതിനാൽ ഇത് ഒരു നിർബന്ധിത കീഴ്വഴക്കമാണ്. മുകളിൽ പറഞ്ഞ

അവർ ഉത്തരവാദികളായിരിക്കണമെന്നും അതുവഴി അയൺ ആൻഡ് സ്റ്റീൽ കൺട്രോൾ ഉത്തരവിന്റെ ഖണ്ഡം (5) ലെ വ്യവസ്ഥകൾ ലംഘിച്ചതിന് അവർ ഉത്തരവാദികളായിരിക്കണമെന്നും ഉന്നയിച്ചു. വകുപ്പ് 10 ബാധകമാക്കുന്നതിന് ഉത്തരവ് ലംഘിക്കുന്ന വ്യക്തി ഒരു കമ്പനി തന്നെയായിരിക്കണം എന്ന ആദ്യ വ്യവസ്ഥയെ ഇത് അവഗണിക്കുന്നതിനാൽ ഈ വാദം അംഗീകരിക്കാൻ കഴിയില്ല. ഈ കേസിൽ, അയൺ ആൻഡ് സ്റ്റീൽ കൺട്രോൾ ഉത്തരവിലെ ഖണ്ഡം (5) ലംഘിച്ചുള്ള വിൽപ്പന കമ്പനി നടത്തിയതായി മജിസ്ട്രേറ്റോ ഹൈക്കോടതിയോ കണ്ടെത്തിയിട്ടില്ല.വാസ്തവത്തിൽ, കമ്പനിക്കെതിരെ കുറ്റം ചുമത്തിയിട്ടില്ല. കമ്പനി തന്നെ ലംഘനം നടത്തുമ്പോൾ മാത്രമേ കമ്പനിയുടെ ചുമതലയുള്ള വ്യക്തികൾ അതിന് ബാധ്യസ്ഥരാവുകയുള്ളൂ. ഈ കേസിൽ, അയൺ ആൻഡ് സ്റ്റീൽ കൺട്രോൾ ഉത്തരവിലെ ഖണ്ഡം (5) ലംഘിച്ചതായി തെളിവുകളോ കണ്ടെത്തലോ ഇല്ലാത്തതിനാൽ, രണ്ട് കുറ്റാരോപിതരെയും ഉത്തരവാദികളാക്കാൻ കഴിയില്ല. കാംദാറും വല്ലഭ്ദാസ് താക്കറും ചേർന്നാണ് യഥാർത്ഥ നിയമലംഘനം നടത്തിയത്, അവർ നടത്തിയ ഏതൊരു നിയമലംഘനത്തിനും കുറ്റാരോപിതർ ഉത്തരവാദികളല്ല. അതിനാൽ, കുറ്റാരോപിതരെ കുറ്റവിമുക്തരാക്കുന്നത് പൂർണ്ണമായും ന്യായീകരിക്കാവുന്നതാണ്. അപ്പീൽ പരാജയപ്പെടുകയും അതനുസരിച്ച് തള്ളുകയും ചെയ്യുന്നു."

15 (1984) 4 SCC 352: കമ്പനി തന്നെയോ; വ്യാപാര നടത്തിപ്പിന് കമ്പനിയുടെ ചുമതലയുള്ളതും ഉത്തരവാദിത്തം വഹിക്കുന്നതുമായ വ്യക്തി; അല്ലെങ്കിൽ കമ്പനിയുടെ ഏതെങ്കിലും ഡയറക്ടർ, മാനേജർ, സെക്രട്ടറി അല്ലെങ്കിൽ മറ്റ് ഉദ്യോഗസ്ഥൻ എന്നിവരുടെ സമ്മതത്തോടെയോ ഒത്താശയോടെയോ അല്ലെങ്കിൽ കൃത്യവിലോപം മൂലമോ കുറ്റകൃത്യം ചെയ്തിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ, അവരെ തനിയെ പ്രോസിക്യൂട്ട് ചെയ്യാമെന്ന് കോടതി വിധിച്ചു.

16 (2000) 1 SCC 1: "13. ഒരു കമ്പനിയാണ് കുറ്റകൃത്യം ചെയ്തതെങ്കിൽ, കമ്പനിയെ പ്രോസിക്യൂട്ട് ചെയ്താൽ മാത്രമേ ശിക്ഷിക്കാൻ കഴിയൂ. എന്നാൽ കമ്പനിയെ പ്രോസിക്യൂട്ട് ചെയ്യുന്നതിന് പകരം രണ്ടാമത്തെയോ മൂന്നാമത്തെയോ വിഭാഗത്തിൽ പെടുന്ന വ്യക്തികളെ മാത്രം പ്രോസിക്യൂട്ട് ചെയ്യാൻ ഒരു ആദാതാവ് തീരുമാനിച്ചാൽ, കമ്പനിയാണ് യഥാർത്ഥത്തിൽ കുറ്റകൃത്യം ചെയ്തതെന്ന് തെളിയിക്കുന്നതിൽ വിജയിച്ചാൽ മാത്രമേ ആദാതാവിന് കേസിൽ വിജയിക്കാൻ കഴിയൂ. അത്തരമൊരു പ്രോസിക്യൂഷനിൽ, കമ്പനിയെ പ്രതിയാക്കിയിട്ടില്ലെങ്കിലും കുറ്റാരോപിതന് കമ്പനി കുറ്റം ചെയ്തിട്ടില്ലെന്ന് തെളിയിക്കാൻ കഴിയും, അതിലൂടെ പ്രോസിക്യൂട്ട് ചെയ്യപ്പെട്ട കുറ്റാരോപിതൻ ശിക്ഷിക്കപ്പെടാൻ ബാധ്യസ്ഥനല്ല. മുകളിൽ സൂചിപ്പിച്ച രണ്ടാമത്തെയും മൂന്നാമത്തെയും വിഭാഗങ്ങളിൽ പെടുന്ന മറ്റ് വ്യക്തികളെ പ്രോസിക്യൂട്ട് ചെയ്യുന്നതിന് കമ്പനിക്കെതിരെ കുറ്റം ചുമത്തണമെന്നത് അവശ്യ നിബന്ധനയാണെന്ന് ഈ വ്യവസ്ഥകളിൽ അടങ്ങിയിട്ടില്ല. കമ്പനിയാണ് കുറ്റം ചെയ്തതെന്ന് കണ്ടെത്തുന്നത് മറ്റ് വ്യക്തികളെ ശിക്ഷിക്കുന്നതിനുള്ള അവശ്യ നിബന്ധനയാണ്. എന്നാൽ ഒരു കമ്പനിയെ നിയമപരമായ തടസ്സം മൂലമോ മറ്റോ പ്രോസിക്യൂട്ട് ചെയ്തിട്ടില്ലെങ്കിൽ, പ്രോസിക്യൂട്ട് ചെയ്ത മറ്റ് വ്യക്തികൾക്ക്, അതിന്റെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ മാത്രം, നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 141-ൽ വിഭാവനം ചെയ്ത നൈയാമിക കാല്പനികതയിലൂടെ സൃഷ്ടിക്കപ്പെട്ട ശിക്ഷാ ബാധ്യതയിൽ നിന്ന് രക്ഷപ്പെടാൻ കഴിയില്ല"

> ന്യായവാദത്തിൽ, കമ്പനിയെ കക്ഷിയാക്കാതെ ഡയറക്ടറെയോ മറ്റേതെങ്കിലും ഉദ്യോഗസ്ഥനെയോ പ്രോസിക്യൂട്ട് ചെയ്യാൻ കഴിയുമെന്ന അനിൽ ഹഡയിലെ തീരുമാനം ഉചിതമായ നിയമം സ്ഥാപിക്കുന്നില്ലെന്ന് കണക്കാക്കേണ്ടതുണ്ട്. നിയമപരമായ ചില തടസ്സങ്ങളും ലെക്സ് നോൺ-കോജിറ്റ് ആഡ് ഇംപോസിബിലിയ (lex non cogit ad impossibilia) സിദ്ധാന്തവും ആകർഷിക്കപ്പെടുന്നിടത്ത് വിഷയം വ്യത്യസ്തമായ അടിസ്ഥാനത്തിലായിരിക്കുമെന്ന് ഊന്നിപ്പറയേണ്ടതില്ല.
>
> xx xx xx
>
> 59. മുകളിൽ പറഞ്ഞ വിശകലനം കണക്കിലെടുക്കുമ്പോൾ, നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 141 പ്രകാരം പ്രോസിക്യൂഷൻ നിലനിർത്തുന്നതിന്, ഒരു കമ്പനിയെ കുറ്റാരോപിതനായി കുറ്റപത്രം സമർപ്പിക്കേണ്ടത് അനിവാര്യമാണെന്ന നിഗമനത്തിൽ കോടതി എത്തിച്ചേർന്നിരിക്കുന്നു. വ്യവസ്ഥയിൽ തന്നെ വ്യവസ്ഥ ചെയ്തിട്ടുള്ളതിനാൽ, മറ്റ് വിഭാഗത്തിലുള്ള കുറ്റവാളികളെ ബദൽ ബാധ്യതയുടെ പരിധിയിൽ കൊണ്ടുവരാൻ മാത്രമേ കഴിയൂ. മൂന്ന് ജഡ്ജിമാരുടെ ബെഞ്ചിന്റെ തീരുമാനമായ സി.വി. പരേഖിലെ യുക്തിയുടെ അടിസ്ഥാനത്തിലാണ് കോടതി ഇപ്രകാരം പ്രസ്താവിക്കുന്നത്. അതിനാൽ, ഷിയോരതൻ അഗർവാളിൽ പ്രകടിപ്പിച്ച വീക്ഷണം ശരിയായി നിയമം സ്ഥാപിക്കുന്നില്ല, അതനുസരിച്ച്, ഇതിനാൽ റദ്ദാക്കപ്പെടുന്നു. ഖണ്ഡിക 51 ൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നത് അനുസരിച്ച് അനിൽ ഹഡയിലെ തീരുമാനം റദ്ദാക്കപ്പെടുന്നു. മുകളിൽ ഞങ്ങൾ ഇവിടെ വിശദീകരിച്ചതുപോലെ മോഡി ഡിസ്റ്റിലറിയിലെ തീരുമാനം അതിലെ വസ്തുതകളിൽ മാത്രമായി പരിമിതപ്പെടുത്തേണ്ടതുണ്ട്."

14. കമ്പനിയോ സ്ഥാപനമോ കുറ്റകൃത്യം ചെയ്തുവെന്ന് സങ്കൽപ്പിക്കുന്നതിലൂടെ വകുപ്പ് 141 ഒരു ബദൽ ബാധ്യത ചുമത്തുന്നു. അതിനാൽ, കമ്പനിയോ സ്ഥാപനമോ പ്രധാന കുറ്റാരോപിതനായ കുറ്റകൃത്യം ചെയ്തിട്ടില്ലെങ്കിൽ, ഉപവകുപ്പ് (1) അല്ലെങ്കിൽ (2) ൽ പരാമർശിച്ചിരിക്കുന്ന വ്യക്തികൾ ബാധ്യസ്ഥരാവുകയോ അവരിൽ ബദൽ ബാധ്യത ചുമത്താൻ കഴിയുകയോ ഇല്ല. വകുപ്പ് 141 ലെ ഇരട്ട അവശ്യോപാധികളിൽ ഒന്ന് നിറവേറ്റപ്പെടുമ്പോൾ, കമ്പനിയുമായോ സ്ഥാപനവുമായോ ബന്ധപ്പെട്ട ഉദ്യോഗസ്ഥർക്ക് വകുപ്പ് 141 ബദൽ ക്രിമിനൽ ബാധ്യത ചുമത്തുകയും, തുടർന്ന് കാല്പനികമായി ആ വ്യക്തിയെ/വ്യക്തികളെ, ബദൽ ബാധ്യസ്ഥരാക്കുകയും ശിക്ഷിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. എന്നിരുന്നാലും, കമ്പനിയോ സ്ഥാപനമോ പ്രാഥമിക കുറ്റവാളിയായി കുറ്റകൃത്യം

ചെയ്യുമ്പോൾ മാത്രമേ അത്തരം ബദൽ ബാദ്ധ്യത ഉണ്ടാകൂ. ഈ കാഴ്ചപ്പാട് പിന്നീട് ***ശരദ് കുമാർ സംഘി v. സംഗീത റാണെ***[17], ***ഹിമാൻഷു v. ബി. ശിവമൂർത്തി***[18], ***ഹിന്ദുസ്ഥാൻ യൂണിലിവർ ലിമിറ്റഡ് v. മധ്യപ്രദേശ് സംസ്ഥാനം***[19] എന്നീ കേസുകളിലും പിന്തുടർന്നു. ഒരു കമ്പനിയെയോ സ്ഥാപനത്തെയോ പ്രോസിക്യൂട്ട് ചെയ്യുന്നതിന് നിയമപരമായ തടസ്സം ഉണ്ടാകുമ്പോൾ ബാധകമാകുന്ന ***അനീത ഹഡയിൽ (മേൽപരാമർശം)***[20] രേഖപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്ന അപവാദം ഈ കേസിന് സ്വീകാര്യമല്ല. എതിർകക്ഷി അത്തരം ഒരു വാദമോ അവകാശസ്ഥാപനമോ നടത്തിയിട്ടില്ല.

15. മുകളിലുള്ള വാദപ്രതിവാദം കണക്കിലെടുത്ത്, കോടതി ഇപ്പോഴത്തെ അപ്പീൽ അനുവദിക്കുകയും എൻ ഐ ആക്ടിലെ വകുപ്പ് 138-നോടൊപ്പം വായിക്കുന്ന വകുപ്പ് 141-ന കീഴിലുള്ള അപ്പീൽവാദിയുടെ കുറ്റസ്ഥാപനം റദ്ദാക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. സെഷൻസ് കോടതി

---

17 (2015) 12 SCC 781: :"11. പരാതിക്കാരന്റെ പ്രാരംഭ പ്രസ്താവനയിൽ പ്രതിഫലിക്കുന്നതുപോലെ, നിലവിലുള്ള കേസിൽ, ആരോപണങ്ങൾ കമ്പനിക്കെതിരെയാണ്, കമ്പനിയെ ഒരു കക്ഷിയാക്കിയിട്ടില്ല, അതിനാൽ, ആരോപണങ്ങൾ മാനേജിംഗ് ഡയറക്ടർക്ക് മാത്രമായി പരിമിതപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നു. കോടതി നേരത്തെ സൂചിപ്പിച്ചതുപോലെ, ആരോപണങ്ങൾ അവ്യക്തമാണ്, വാസ്തവത്തിൽ, പ്രധാനമായും ആരോപണങ്ങൾ കമ്പനിക്കെതിരെയാണ്. മാനേജിംഗ് ഡയറക്ടർക്കെതിരെ പ്രത്യേക ആരോപണമൊന്നുമില്ല. ഒരു കമ്പനിയെ ഒരു കക്ഷിയായി ഉൾപ്പെടുത്തിയിട്ടില്ലെങ്കിൽ, ചില ചട്ടങ്ങൾ പ്രകാരം പരസ്പര ബാധ്യത ചുമത്തിയിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ പോലും അതിനെതിരെ ഒരു നടപടിയും ആരംഭിക്കാൻ കഴിയില്ല.1881 ലെ നെഗോഷ്യബിൾ ഇൻസ്ട്രുമെന്റ്സ് ആക്ടിന്റെ പശ്ചാത്തലത്തിൽ, അനീത ഹഡ vs. ഗോഡ്ഫാദർ ട്രാവൽസ് ആൻഡ് ടൂർസ് (പി) ലിമിറ്റഡ് കേസിൽ മൂന്ന് ജഡ്ജിമാരുടെ ബെഞ്ച് അങ്ങനെ വിധിച്ചിട്ടുണ്ട്.

18 (2019) 3 SCC 797::"13. കമ്പനിയെ പ്രതിയാക്കി കുറ്റപത്രം സമർപ്പിച്ചിട്ടില്ലാത്ത സാഹചര്യത്തിൽ, അപ്പീൽവാദിക്കെതിരായ പരാതി നിലനിൽക്കില്ല. കമ്പനിയുടെ ഡയറക്ടർ എന്ന നിലയിലും അതിന്റെ പേരിലും അപ്പീൽവാദി ചെക്കിൽ ഒപ്പിട്ടിരുന്നു. മാത്രമല്ല, കമ്പനിക്ക് ഡിമാൻഡ് നോട്ടീസ് നൽകിയിട്ടില്ലാത്തതിനാലും വകുപ്പ് 138 ലെ വ്യവസ്ഥകൾ പാലിക്കാത്തതിനാലും, കമ്പനിയെ ഇപ്പോൾ പ്രതിയാക്കി കുറ്റപത്രം സമർപ്പിക്കാമെന്ന് വിധിച്ചതിൽ ഹൈക്കോടതിക്ക് തെറ്റുപറ്റി.

19 (2020) 10 SCC 751: "23. നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 17 ലെ ഉപവകുപ്പ് (1) ലെ ഖണ്ഡം (എ) പ്രകാരം, കമ്പനിയുടെ ബിസിനസ്സ് നടത്തിപ്പിന് ചുമതലയും ഉത്തരവാദിത്തം വഹിക്കുന്നതിനും നാമനിർദ്ദേശം ചെയ്യപ്പെട്ട വ്യക്തിയാണ് നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 17 ലെ ഉപവകുപ്പ് (1) ലെ ഖണ്ഡം (ബി) പ്രകാരമുള്ള കുറ്റകൃത്യങ്ങളിൽ കുറ്റക്കാരൻ. അതിനാൽ, കമ്പനിയെയും നാമനിർദ്ദേശം ചെയ്യപ്പെട്ട വ്യക്തിയെയും കുറ്റകൃത്യങ്ങളിൽ കുറ്റക്കാരനായി പ്രഖ്യാപിക്കുകയും/അല്ലെങ്കിൽ അതനുസരിച്ച് നടപടിയെടുക്കാനും ശിക്ഷിക്കാനും ബാധ്യസ്ഥനാക്കുകയും ചെയ്യുന്ന നിയമത്തിലെ വകുപ്പ് 141 ഉം വകുപ്പ് 17 ഉം തമ്മിൽ കാര്യമായ വ്യത്യാസമില്ല. (എ), (ബി) എന്നീ ഖണ്ഡങ്ങൾ ബദലായി പ്രവർത്തിക്കുന്നവയല്ല, മറിച്ച് സംയുക്തമായി പ്രവർത്തിക്കുന്നതാണ്. അതിനാൽ, കമ്പനിയുടെ അഭാവത്തിൽ, നാമനിർദ്ദേശം ചെയ്യപ്പെട്ട വ്യക്തിയെ ശിക്ഷിക്കാൻ കഴിയില്ല, തിരിച്ചും കഴിയില്ല. വിചാരണ കോടതി കമ്പനിയുടെ കുറ്റം സ്ഥാപിക്കാത്തതിനാൽ, വിധിന്യായം പുനഃപരിശോധിക്കാനുള്ള ഹൈക്കോടതിയുടെ കണ്ടെത്തൽ, കഴിഞ്ഞ 30 വർഷത്തിലേറെയായി വിചാരണ നേരിടുന്ന അപ്പീൽവാദിയായാബ് നാമനിർദ്ദേശം ചെയ്യപ്പെട്ട വ്യക്തിയോട് ചെയ്യുന്ന അന്യായമായിരിക്കുമെന്ന് കോടതി കരുതുന്നു. വിചാരണ കോടതി കമ്പനിയുടെ കുറ്റം സ്ഥാപിക്കുന്നതിൽ പരാജയപ്പെട്ടുന്നത് നാമനിർദ്ദേശം ചെയ്യപ്പെട്ട വ്യക്തിയുടെ മുഴുവൻ കുറ്റസ്ഥാപനവും നിലനിർത്താൻ കഴിയാത്തതാക്കുന്നതിനാൽ ഈ വിടവ് നികത്താൻ വിചാരണ കോടതിയിലേക്ക് റിമാൻഡ് ചെയ്യാനുള്ള ഹൈക്കോടതി ഉത്തരവ് ന്യായമായ ഓപ്ഷനല്ല."

20 കമ്പനി തന്നെ ഇല്ലാതാകുമ്പോഴോ അല്ലെങ്കിൽ നിയമപരമായ ഒരു തടസ്സം കാരണം പ്രോസിക്യൂട്ട് ചെയ്യാൻ കഴിയാത്തപ്പോഴോ അപവാദം ബാധകമായിരിക്കും.

പുറപ്പെടുവിച്ച കുറ്റസ്ഥാപനവും ശിക്ഷാ ഉത്തരവുകളും ജൂഡീഷ്യൽ ഫസ്റ്റ് ക്ലാസ് മജിസ്ട്രേറ്റ് പുറപ്പെടുവിച്ച ശിക്ഷാ ഉത്തരവുകളും സ്ഥിരീകരിച്ച ഹൈക്കോടതിയുടെ അപവദിത വിധിന്യായം റദ്ദാക്കുന്നു. അപ്പീൽവാദി നടപ്പിലാക്കിയ ജാമ്യ ബോണ്ടുകൾ ഉണ്ടെങ്കിൽ അവ റദ്ദാക്കപ്പെടും. അപ്പീൽവാദിയെ കുറ്റവിമുക്തനാക്കുന്നു[21]. എന്നിരുന്നാലും, ചെലവുകൾ സംബന്ധിച്ച് ഒരു ഉത്തരവുമുണ്ടാകില്ല.

അപ്പീൽ അനുവദിച്ച് ഉത്തരവായി.

നിധി ജെയിൻ
(സഹായി : തമന, എൽസിആർഎ)

21 1 എന്നിരുന്നാലും, സിമയ്യ ഹരിരമണി അപ്പീൽ നൽകാൻ തീരുമാനിച്ചിട്ടില്ലാത്തതിനാൽ, അദ്ദേഹത്തിന്റെ കേസിൽ കോടതി ഒരു അഭിപ്രായവും പ്രകടിപ്പിക്കുന്നില്ല.